

Посольство Королевства Нидерландов

Комиссия по правам людей
с ограниченными возможностями
имени К. Иманалиева

**РЕКОМЕНДАЦИИ ПСИХОЛОГА,
СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА И
ЮРИСТА
В ПОМОЩЬ РОДИТЕЛЮ РЕБЕНКА
С ОСОБЕННОСТЯМИ РАЗВИТИЯ
ОТ 0 ДО 18 ЛЕТ**

Данный сборник составлен при финансовой поддержки Фонда Сорос - Казахстан. Содержание данной публикации отражает точку зрения автора/ов, которая не обязательно совпадает с точкой зрения Фонда Сорос- Казахстан.

В сборнике использованы материалы со сборника Некоммерческого холдинга «ЗУБР» «Путеводитель для лиц с ограниченными возможностями».

Авторы: Егорова Елена, Шакибаева Айгуль.

Эл.почта: shakibaevaigul83@gmail.com

В настоящее время возрастает число детей с особыми потребностями. В связи с этим всё больше семей слышат слова: «У вашего ребенка есть серьезные проблемы в развитии», «Ваш ребенок не такой как все, у него проблемы» и т.д. Подобного рода высказывания становятся шоковыми для родителей, так как в корне меняют картину будущего, как по отношению к ребенку, так и по отношению ко всему семейству в целом.

Появление в семье ребенка с особыми потребностями всегда является стрессом для ближайшего окружения. Диагноз заболевания непредсказуемо влияет на будущее развитие ситуации, в которую попадают ребенок и семья, так как каждое заболевание индивидуально с точки зрения формирования, типажа и степени тяжести. Перед семьей могут и, скорее всего, возникнут следующие вопросы: «Почему именно он? А что дальше? Сможет ли он учиться в школе? Как вести себя с ребенком? Что делать?» и другие.

Жизни многих таких семей кардинально меняются. Она начинает делиться на два совершенно разных периода: на жизнь «до» и жизнь «теперь». «До» было как у всех, а «теперь» — ни на что непохожая, особая, тяжелая ситуация, сложившаяся для ребенка и ближайшего его окружения. Многочисленные исследования показывают, что родители начинают испытывать чувство вины, стыда, эмоциональное напряжение, чувство собственной неполноценности, ощущение несправедливости происходящей по отношению к их ребенку. Возникают различные негативные состояния, вследствие чего, появляются трудности семейного взаимодействия. Семья, стараясь скрыть от родственников и знакомых тот факт, что у ребенка проблемы в развитии, становится замкнутой и избирательной в контактах, а также сужает круг внешнего общения. Самое важное в таком положении - не маскировать диагноз, не уезжать от проблемы и не фиксировать все внимание на негативных аспектах диагноза таких как: инвалидность, непонимание окружающих, возникновение конфликтов в семье и прочее. Подавленное состояние относительно несбыточных ожиданий о будущем ребенка, так же вредно, как и идеализирование собственного чада. Необходимо без колебаний отказаться от терзающих иллюзий и выстроенных заранее планов на жизнь. Основная цель - это адаптировать ребенка к жизни в обществе, научить его справляться с собственными страхами, контролировать эмоции. Принять ребенка таким, каков он есть, здесь и сейчас, действовать исходя из настоящих интересов ребенка, создавая вокруг него атмосферу любви и доброжелательности, организовывая его мир до тех пор, пока он не научится делать это самостоятельно.

Помните:

- *Если вы будете постоянно фокусироваться на том, что вы наказаны, что вы и ваш ребенок стали жертвами некоей несправедливости, то это станет для вас причиной серьезной депрессии и путем к вероятным психическим расстройствам, которые могут стать непреодолимыми барьерами для вашего же ребенка. Депрессия и отчаяние неизбежны, но справиться с ними необходимо, потому что это по-прежнему ваш ребенок, всего лишь несоответствующий тому образу, который вы неосознанно создали в своем подсознании.*
- *Сложно смотреть на эту ситуацию с оптимизмом, но со временем вы поймете, что в помощи своему ребенку, в организации грамотной окружающей среды для него, в умении мобилизовать себя и свою семью на этом важном поворотном моменте, это залог того, что ваш ребенок получит все необходимые инструменты чтобы построить свое будущее.*
- *Посмотрите на эту ситуацию с другой стороны: это возможность пересмотреть свою жизнь, свои ценности и перспективы, собрать всю свою силу, волю и полюбить ребенка таким, какой он есть; жить вместе с ним, дарить ребенку тепло, заботу и внимание, радоваться жизни и помогать другим мамам и папам с такими же проблемами обрести душевное равновесие.*

Древняя притча о Будде «Горчичное зерно» помогает взглянуть на проблему по-другому:

«Однажды Будде повстречалась пожилая женщина. Она горько плакала из-за своей нелёгкой жизни и попросила Будду помочь ей. Он пообещал помочь ей, однако только в том случае, если она принесёт ему горчичное зерно из того дома, в котором никогда не знали горя. Ободрённая его словами, женщина начала поиски такого дома, а Будда отправился своим путём.

Много позже он встретил её опять – женщина полоскала в реке бельё и весело напевала. Будда подошёл к ней и спросил, нашла ли она дом, жизнь в котором была счастливой и безмятежной? На что она ответила отрицательно и добавила, что поищет ещё попозже, а пока ей необходимо помочь постирать бельё людям, у которых горе еще тяжелее её собственного».

Мы все разные, мы все отличаемся друг от друга. И если вам говорят, что ваш ребенок не такой как все, помните, что вы тоже не такая как все, мы. Не такой как все не означает плохой и нам нужно

научиться воспринимать его не как гадкого утенка, а как будущего лебедя. Не важно в какой период жизни Вы узнали, что Ваш ребенок не такой как все. Возможно, это произошло в первые часы после рождения ребенка. Либо Вы узнали об этом в первые три года его жизни, или это стало известно намного позже. В любом случае, жизнь не останавливается на месте, она продолжается, и надо жить дальше, воспитывать ребёнка и любить!

Помните:

- *Научитесь принимать своего ребенка таким какой он есть. Ваш ребенок особенный, он не такой как все и другого такого замечательного чада в мире не существует, у него есть свои скрытые возможности и таланты.*
- *В первую очередь это ребенок, он такой же, как и все. Любите его таким какой он есть. Особенности дети появляются на свет у сильных родителей. Если вы его будете любить и принимать со всеми его особенностями, то нападок со стороны окружающих будет намного меньше, и вам будет все равно, что говорят другие люди. Воспитывайте в нем полноценную личность с правом на полноценную жизнь в обществе!*
- *Если вы стыдитесь вашего ребенка, это разовьет в нем чувство неполноценности и никчёмности. И как следствие, эти чувства спровоцируют агрессию и отторжение у окружающих.*
- *Ощущая зависимость от общества «А что скажут окружающие про моего ребенка» разовьет в вашем ребенке еще большую отчужденность, потому что в первую очередь ВЫ боитесь своего ребенка со всеми его особенностями и тем самым отстраняетесь от него. Выше голову! Это ваш ребенок, понимаете, ваш, такой долгожданный и рожденный в любви! Не позволяйте мнению других людей управлять вашей жизнью и жизнью вашего драгоценного ребенка.*
- *Преодолеть сложный период может помочь психолог, социальный работник или те родители, чей ребёнок имеет похожие особенности в развитии, и они успешно преодолели трудный период. Поговорите с ними, поделитесь своими переживаниями, опытом, вашими успехами в обучении, воспитании, общении, перенимайте чужой опыт. Это поможет вам и детям найти друзей, спутников жизни.*

- Тренируйте в себе грамотного наставника для своего ребёнка, сделайте себя помощником, защищайте интересы ребенка, и цените труд человека, который ему помогает.
- Воспитывайте ребенка как полноценно развивающуюся личность!
- Не травите ребенка чрезмерной удушающей гиперопекой. Любите и уважайте его как личность, с собственным личным пространством.
- Не смотрите на специалистов как на тех, кто сделает эту работу за вас, работайте вместе с ними как единая команда. Помните, что семье отведена приоритетная роль в формировании и развитии личности ребенка.
- Постарайтесь жить полноценной жизнью. Не бросайте привычные любимые занятия, постарайтесь находить время для своих хобби, для чтения, для общения с друзьями. Если вы не сумеете насытить свою жизнь, у вас не будет сил и возможности насытить жизнь и своего ребёнка. Жертвенность не принесет пользы ни ребенку, ни вам. Если вы будете удовлетворены своей жизнью, вы несравнимо больше сможете дать и вашему ребенку.
- Заботьтесь о здоровье и прививайте этот навык детям. Занимайтесь спортом (плавайте, катайтесь на велосипеде, лыжах и т.д.), посещайте с детьми кружки и секции, гуляйте, ведите активный образ жизни, следите за питанием. Научите детей заботиться о других – это стимулирует развитие.
- Заботьтесь о себе. Следите за своей внешностью, поведением, эмоциональным самочувствием. Ребёнок должен гордиться вами. Ваше самочувствие, здоровье и настроение – основа качества жизни вашей семьи. Видя вас бодрыми, веселыми, верящими в лучшее, ребенок станет чаще улыбаться, будет более оптимистичным, научится справляться с трудностями.
- Поддерживайте психологически благоприятный климат в семье, дружеские отношения с близкими, родственниками, друзьями и знакомыми. Привлекайте всех членов семьи к развитию вашего особенного ребенка. Их помощь чрезвычайно важна и нужна.
- Доброжелательно, спокойно, терпеливо и уверенно реагируйте на интерес посторонних к вашему ребенку. Если нужно объяснить кому-либо особенности ребенка – объясните уверенным голосом, и никогда не извиняйтесь за его специфичность. Гордитесь своим ребенком!

ЧТО Я КАК РОДИТЕЛЬ МОГУ СДЕЛАТЬ ДЛЯ СВОЕГО РЕБЕНКА?

Вы приняли ситуацию того, что ваш ребенок особенный и ему нужна помощь. Что делать дальше? С чего начать?

Прежде всего необходимо выяснить, каким образом и насколько сильно нарушена та или иная функция, по каким причинам и когда возникли эти нарушения. Это очень важно для правильного построения коррекционно-педагогической работы.

С медицинской точки зрения важно установить природу заболевания, которое вызвало имеющиеся нарушения, - генетическую или внешнюю (инфекции, травмы, интоксикации и т. п.), а также определить характер течения заболевания (острое, хроническое, прогрессирующее, не прогрессирующее) и связанные с этим лечение и прогноз.

С психолого-педагогической точки зрения важно следующее:

1. Понять для себя и вместе со специалистами разложить сложный диагноз на виды симптомов (нарушений), проанализировать их чтобы понять какие из них являются первостепенной задачей для помощи вашему ребенку.

2. Если есть возможность, постарайтесь понять, когда возникли нарушения, или врожденные, или приобретенные, или они накапливались постепенно в течении долго времени. Это будет важно для того, чтобы понять в какой очередности строить работу по интеллектуальному и языковому развитию ребенка.

3. Необходимо понять нужно ли при данном сочетании симптомов использование медикаментозного лечения и, если да, как грамотно построить взаимоотношения между психолого-педагогической поддержкой и докторами, прописывающими медикаментозное вмешательство.

Помните:

- Ни один специалист не сможет посвятить вашему ребенку столько времени, сколько можете посвятить вы, поскольку ребёнок развивается не только тогда, когда он находится на занятии у психолога или логопеда. Он развивается все 24 часа в сутки. Используйте это время. Научись делать это правильно.
- Независимо от диагноза, все дети развиваются по одним и тем же законам, однако траектория развития у каждого своя.
- Ребенок с особыми потребностями каждый этап будет проходить значительно дольше, и на каком-то этапе может останавливаться.
- Тем не менее, вы будете понимать, как развивать своего ребенка, чтобы помочь ему преодолеть один шаг за другим. Поскольку пока он не преодолеет первый этап, он не перейдет на второй, при этом вы должны понимать конечную цель. Вы должны ясно понимать всё, что касается педагогического, психического и физического развития вашего ребенка. Разумеется, педагоги, психологи, медики и другие специалисты смогут оказать вам необходимую помощь.

ПЕРИОД ОТ РОЖДЕНИЯ ДО 3-Х ЛЕТ

Выявление факта нарушения развития ребенка

Рекомендации психолога:

Период развития ребенка от рождения до трех лет можно условно разделить на период младенчества (0-1 год), и период раннего возраста (от 1 года до 3-х лет).

В период младенчества (0-1 год) одним из немаловажных направлений развития ребенка является физическое развитие. Оно напрямую связано с его психическим развитием. Поэтому в первую очередь необходимо обратить внимание на развитие общей и мелкой моторики.

- Самостоятельно делайте ребенку простой массаж с первых недель жизни (поглаживания, похлопывания, прижимания).
- Меняйте положение ребенка во время бодрствования: выкладывайте на животик, кладите его животиком к себе на грудь и т.д.

- Катайте ребёнка на гимнастическом мяче. Стимулируйте передвижения с помощью игрушек (вперёд, в стороны), через препятствия, вдоль опоры. Поощряйте любые передвижения ребенка.

- Делайте массаж кистей рук и пальчиков с использованием всевозможных ворсовых щёток (мягкой щёткой — по наружной поверхности кулака от кончиков пальцев к запястью, жёсткой (зубной) щёткой — по подушечкам пальцев).

- Вкладывайте погремушки в разжатые кулачки ребёнка, затем добавляйте игрушки различной формы и с различной поверхностью.

- Когда ребенок станет немного постарше играйте с ним в совместные игры, такие как сжимание резиновых мячиков и пищалок, разрывание бумаги, салфеток, толкание машинок и др.

Также, с самого рождения важно формировать эмоциональную привязанность ребенка к матери или другому взрослому. Эмоциональная близость, ощущение защищенности и заботы создают необходимые условия для полноценного развития ребенка. Основное содержание общения между взрослым и ребенком составляет обмен выражениями внимания, радости, интереса и удовольствия посредством мимики, жестикуляции, телесного контакта (поглаживаний, тормошения, объятий), звуков и слов.

- Эмоционально реагируйте на любые отклики ребенка: улыбайтесь ему в ответ на его улыбку, хвалите. Активно разговаривайте с ребенком, называйте его по имени, рассказывайте, что происходит вокруг.

- Общайтесь с ребенком не только словесно, но и при помощи прикосновений: прикладывайте ручки малыша к своим губам, волосам, носу, щекайте его пальцами, губами, волосами.

- Общайтесь также и на расстоянии при помощи различных звуковых игрушек, погремушек.

- Играйте с ребенком в такие простые эмоциональные игры как «Ку-ку», «Ладушки», «Сорока» и т.д.

- Пытайтесь вызвать ответ ребенка на ваше общение. Поддерживайте желание ребенка взаимодействовать с вами.

В период раннего возраста (от 1 года до 3-х лет) уделите внимание развитию познавательной активности и речи. Особое значение для стимуляции познавательной активности имеют различные игрушки, которые вызывают у ребенка интерес (кубики, цилиндры-вкладыши, пирамидки, шарики, коробочки и др.).

- Раскладывайте и собирайте вместе с ребенком цветные колпачки, крышечки, разные фигурки. Эти упражнения способствуют тому, чтобы ребенок научился в дальнейшем различать предметы по цвету, величине, форме.

- Нанизывайте колечки на стержни, проговаривая при этом размер («Смотри, это колечко большое, а это маленькое»).
- Обязательно произносите слова четко, с выражением, эмоциями, делая короткие фразы между словами.

- По мере того, как ребенок освоит игры с пирамидками, матрешками из двух частей, начинайте постепенно увеличивать количество этих частей.

- Проводя время на кухне, вы также можете использовать его для развития вашего ребенка. Дайте ему тесто, пусть раскатывает вместе с вами.

- Поиграйте в «пальчиковый бассейн»: насыпьте в одну чашку фасоль и спрячьте туда грецкие орехи, попросите ребенка найти их. Также можно для этих игр использовать горох, гречку, макароны.

В формировании речи большую роль играет развитие способности подражать звуко сочетаниям и словам.

- При обращении к ребенку в игровой форме используйте интонации удивления и радости, огорчения и неудовольствия.

- Повторяйте за ребенком любые вокализации, слоговые цепочки. Учите называть предметы облегченными словами и словами, произнесенными правильно («би-би» - машина, «мяу-мяу» - кошка).

- Формируйте указательный жест; используйте в общении с ребенком жесты, заменяющие слова (например, «Дай!» — быстрое сжимание и разжимание пальцев протянутой руки, «На!» — протянутая рука с предметом, «Спасибо», — кивок головой вверх-вниз, «Нет», — поворот головы вправо-влево и так далее).

- Рассматривайте картинки, фотографии, называйте, кто на них изображён; просите малыша показать, где на фотографии мама, папа и другие члены семьи; просите малыша показать, где на картинке собачка, котёнок, кукла, мишка и так далее.

- Стимулируйте речевую активность в бытовых ситуациях (при одевании, кормлении, купании, приготовлении пищи — «параллельный разговор»).

Рекомендации социального работника:

Процесс формирования навыков самообслуживания важен для любого ребенка, для детей с особыми потребностями овладение навыками самообслуживания является необходимым условием успешной социализации и адаптации в обществе. Этот процесс может быть значительно растянут по времени в силу особенностей развития ребенка, а также по причине гиперопеки со стороны родителей «особого» ребенка, ког-

да за него стараются выполнять многие вполне посильные действия. Учите ребенка самостоятельному использованию таких навыков как: приём пищи (есть ложкой, пить из чашки), раздевание и одевание (снимать, одевать обувь, трусики, колготки, шорты, брюки или юбку, шапку, варежки), гигиена тела (мыть руки и лицо, вытирать их полотенцем, пользоваться носовым платком и салфеткой), опрятности (пользоваться горшком).

- Сначала выполняйте действие совместно с ребенком: берите руки ребенка в свои и производите все необходимые операции его руками. Разбейте один навык на маленькие шаги, и каждый раз последовательно выполняйте их.

- Каждая операция обязательно сопровождается объяснением, например, «Возьмем маечку, найдем воротник... вот он. Положим маечку перед собой... Теперь проденем руки в рукава» и т.д.

- Поощряйте малейшее стремление к самостоятельности!

Как ребенка научить есть ложкой?

- Отведите на процесс побольше времени. Важно, чтобы вы сами не нервничали и никуда не торопились.

- Если время всё же поджимает, возьмите две ложки: одну дайте ребенку для тренировки навыка, а другой кормите его сами.

- Морально настройтесь на то, что не вся пища попадет в пункт назначения.

- Под столик для кормления постелите клеенку, наденьте на малыша нагрудник, приготовьте салфетки.

- Начинайте с густой каши, творога или картофельного пюре – им легче удержаться на ложке, далее подключайте жидкую еду.

- Не давите на малыша и не стыдите его. Не требуйте идеальной чистоты и изысканных манер. Все это со временем придет. На начальном этапе обучения главное – донести до рта содержимое ложки.

- Попробуйте призвать на помощь сверстников. Недаром говорят, что в садике дети быстрее приобретают необходимые навыки.

- Будьте последовательны. Начав обучение, не отступайте («Сегодня ты ешь сам, а завтра я тебя накормлю»). Договоритесь с родственниками, что ребенок уже не нуждается в кормлениях с ложечки. Заручитесь их поддержкой.

Как ребенка научить одеваться?

- Практикуйте навыки одевания и раздевания дома, когда достаточно времени, чтобы полностью завершить это действие.

- Выбирайте одежду и обувь, которые ребенок будет в состоянии одеть сам (обувь на липучках, маечки с широким вырезом и др.).

- Разделите последовательность действий при одевании/раздевании таким образом, чтобы одни действия выполнял родитель, а другие ребенок.

- Очень важно не упускать моментов проявления ребенком активности. Сначала ребенок помогает взрослому тем, что сам принимает нужное для выполнения каждого действия положение (протягивает руки, поднимает ноги, поворачивается к взрослому и т.п.).

Затем он начинает стремиться выполнить самостоятельно ту или иную операцию.

- Побуждайте малыша к этому словами: «Давай снимем колготки, возьмемся за резинку», направьте его руки, выполнить ту или иную операцию его руками.

Обучение навыкам туалета.

- Понаблюдайте за поведением своего ребенка, заметьте способы выражения им неудобства: как ведет себя ребенок, когда хочет в туалет «по-маленькому» и «по-большому», в какое время он обычно это делает, через какой промежуток времени. Составьте примерное «туалетное» расписание.

- По минимуму используйте памперсы в то время, когда приучаете ребенка к горшку. Желательно в этот период дома не надевать их. Чем больше ребенок носит памперсы, тем больше вероятность того что он может не ощущать дискомфорт, связанный с мокрым и грязным памперсом.

- Высаживайте ребенка на горшок по «туалетному» расписанию, которое вы составили ранее. Хвалите ребенка если сделал свое «дело туда, куда нужно. Устройте «праздник»: «Да какой же ты у меня умница! Молодец! Посмотри, ты пописал в горшок. Ура!».

- Если ребенок все-таки сделал «дело» не в горшок, а в штаны, ни в коем случае не ругайте его. Просто констатируйте факт без проявления каких-либо эмоций «Ты описался. Теперь ты мокрый».

Рекомендации юриста:

1. Проследить постановку ребенка на учет врача- невропатолога, другого специалиста по необходимости, зачисление в группу риска по обслуживаемому участку.

2. Семья вправе прикрепиться к медицинской поликлинике по выбору. В случае прикрепления к поликлинике не по месту жительства, вызов врача на дом невозможен.

3. Семья вправе оформить инвалидность на ребенка не ранее 4 месяцев с момента установления диагноза, за исключением лиц с анатомическими дефектами и неизлечимых больных со значительными или резко выраженными нарушениями функций организма и отсутствием реабилитационного потенциала (пункт 5 Правил¹).

4. Для жителей г.Алматы возможно включение в проектную программу «Ранее вмешательство» на базе медицинских поликлиник.

5. Для детей первого года жизни медицинская реабилитация осуществляется в соответствии с клиническими протоколами диагностики и лечения с оценкой нервно-психического развития каждые три месяца².

6. Для постановки в очередь на прохождение медицинской реабилитации необходимо обратиться к заведующей поликлиники.

7. Семья вправе выбрать место прохождения реабилитации в республиканских, областных или городских детских реабилитационных центрах.

8. При определенных заболеваниях обеспечение бесплатными лекарствами.

9. Перечень заболеваний, при которых граждане РК направляются на лечение за рубеж за счет бюджетных средств: *артериовенозные мальформации и опухоли, требующие радиохирургического метода лечения (гамма-нож) ввиду локализации в хирургически недоступных функционально значимых областях головного мозга; артериовенозные мальформации сосудов ствола головного мозга, спинного мозга и артериальные аневризмы для эндоваскулярного лечения; опухоли основания черепа для трансорального удаления; злокачественные новообразования глаза, требующие радиохирургического лечения (гамма-нож, радиоактивные аппликаторы); кератопротезирование; заболевания, требующие трансплантации сердца, почки, печени, легких, костного мозга; стенозы гортани; стенозы трахеи.*

¹Приказ Министерства здравоохранения и социального развития РК от 30 января 2015 года № 44.

²Приказа Министерства здравоохранения и социального развития РК от 27 февраля 2015 г., № 98 « Об утверждении Правил восстановительного лечения и медицинской реабилитации, в том числе детской медицинской реабилитации» - для детей первого года жизни медицинская реабилитация осуществляется в соответствии с клиническими протоколами диагностики и лечения с оценкой нервно-психического развития каждые три месяца.

ПЕРИОД ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 3-6 ЛЕТ

Понимание того, что ребенку трудно будет учиться в образовательном учреждении

Рекомендации психолога:

Как правило, дети с особыми потребностями не умеют играть в силу различных особенностей.

Игра – это биологическая потребность ребенка, важная и необходимая для его развития. Даже если некоторые игры кажутся нам примитивными или однообразными, они выполняют важную функцию. Это приносит им радость, удовольствие, ощущение счастья от жизни. Такой эмоциональный настрой важен и для психического, и для физиологического развития.

У «особенных» детей игра однообразная, стереотипная, у них не возникает замысла игровой деятельности.

- Ваша задача – научить ребенка играть.
- Подбирайте яркие, красочные предметы, чтобы привлечь внимание ребенка. Ваша игра должна увлечь ребенка, вы должны быть увлечены сами.
- Во время игры с ребенком в свободном доступе должно быть наличие трех игрушек, с которыми можно организовать какую-либо игру. Например, машинка, мишка, кубики. Мишка будет загружать кубики в машинку.
- Всегда поддерживайте желания и инициативу ребенка.
- Занимайтесь вместе домашними делами, не старайтесь всеми силами научить ребенка занимать себя самому. Всему свое время.
- На данном этапе ребенку важно научиться сотрудничать, получить и принимать помощь.

Рекомендации социального работника:

- Не ограничивайте общение ребенка со сверстниками. Отсутствие опыта общения со

сверстниками иногда приводит к неприязни и даже агрессии (дети с особенностями в развитии не принимают сверстников в игру, их сторонятся, могут высказать негативное отношение к их внешнему виду или поведению).

- Ходите вместе с ребенком в различные общественные места (детские площадки, торговые центры, живите полноценной жизнью.

- Стремитесь к тому, чтобы ваш ребенок ходил в детский сад. Это важно для его дальнейшего развития. Чем раньше ребенок начнет общаться с другими детьми, тем ему будет легче социально адаптироваться в жизни.

- При выборе детского сада информируйте заведующего, воспитателя, медицинский персонал об особенностях вашего ребенка, для чтобы они могли выработать индивидуальный подход к нему.

- Дома у ребенка должно быть свое место для занятий, отведите для этого специальный уголок.

- Приучайте ребенка бережно относиться к игрушкам, содержать их в порядке, убирать на место. Делайте сначала все вместе с ним, постепенно предоставляя больше самостоятельности.

- Объясняйте правила поведения. Ребенок должен знать «можно» и «нельзя».

- Всегда привлекайте его к домашним делам. Например, помочь вам накрыть на стол, подать какую-то вещь, вытереть пыль, подмести пол и т.д.

Рекомендации юриста:

1. В соответствии с заключением психолого-медико-педагогических консультаций и индивидуальным планом обучения дети с ограниченными возможностями могут получать дошкольное воспитание и обучение с трехлетнего возраста (*ст.11 Закона РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»*).

2. Родители и иные законные представители детей с ограниченными возможностями имеют право:

- 1) присутствовать при освидетельствовании ребенка в ПМПК;

- 2) получать достоверную информацию о результатах обследования ребенка, целях и результатах индивидуальной социальной и медико-педагогической коррекционной поддержки, консультироваться в органах и организациях, занимающихся оказанием медицинских, специальных образовательных и специальных социальных услуг;

3) на получение их детьми установленной законодательством Республики Казахстан социальной и медико-педагогической коррекционной поддержки.

4. Родители и детей с ограниченными возможностями обязаны защищать их права и интересы, участвовать в реализации индивидуальной программы реабилитации (*статья 17 Закон РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»*).

5. Ребенок с инвалидностью имеет равные со здоровыми детьми права на полноценную жизнь в условиях, обеспечивающих его достоинство, способствующих активному включению в жизнь общества. (Статья 31 Закона РК «Об образовании»).

6. Психолого-медико-педагогические консультации (далее – ПМПК) направляют детей с ограниченными возможностями в специальные коррекционные и другие организации для получения медицинских, специальных образовательных и специальных социальных услуг только с согласия родителей и иных законных представителей (*статья 10 Закон РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»*).

7. Проведение первичного ПМПК обследования и консультирования не менее 1 (один) час (стандарт оказания государственной услуги ПМПК).

8. Администрация детских образовательных учреждений, независимо от формы собственности (частые либо государственные) не вправе отказывать ребенку в предоставлении образовательных услуг по признаку дискриминации. В случае отказа Вы вправе написать жалобу в вышестоящие инстанции, прокуратуру либо подать иск в суд.

ПЕРИОД МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 6-10 ЛЕТ

**Понимание того, что ребенку трудно будет
учиться в школе.**

Рекомендации психолога:

Чем ближе к 6-7 годам, тем острее встает вопрос о получении образования и тем мучительнее дается ответ на него. Закон об образовании гарантирует всем гражданам страны право на обучение. Для детей с проблемами развития, как гласит тот же закон, государство должно создать подходящие условия для обучения. И выбирать, где и как учиться ребенку, могут сами родители.

На сегодняшний день для детей с особыми потребностями проводится обязательная психолого-медико-педагогическая комиссия по оценке их состояния, которая дает заключение о том, по какой программе ребенок должен обучаться в школе (коррекционный класс, обучение на дому или другое). Но право выбора, где и в какой школе будет обучаться ваш ребенок всегда должно быть только за вами, за родителями. Вы выбираете школу не для себя, а своего ребенка. При выборе школы задайте себе вопрос: «Насколько моему ребенку будет комфортно учиться в этой школе?», правильно оцените его возможности!

Помимо существующих специальных коррекционных образовательных учреждений с недавних пор открываются школы инклюзивного образования.

В данных школах при знакомстве с ребенком проводится педагогический консилиум, в состав которого входят педагоги школы: психолог, логопед, дефектолог. Смотрятся данные ребенка, уровень развития в той или иной области, после чего в заключении определяется, по каким предметам ребенку нужна помощь тьютора, в какой степени она будет проявляться, по каким предметам он может посещать уроки самостоятельно. А в результате разрабатывается индивидуальный учебный план.

- При выборе школы для ребенка всегда исходите из его возможностей!
- Выбирая школу, не полагайтесь на слова знакомых и соседей.

Возьмите справочник и выпишите интересующие вас школы, а затем методично и последовательно обойдите их. Обязательно посетите их!

- Зайдите к завучу или к директору школы – ведь вы должны знать, как будут учить вашего ребёнка, комфортно ли ему будет, какие учебные пособия ему могут потребоваться.

- Прежде, чем подавать документы, постарайтесь познакомиться не только с директором школы, но и с тем преподавателем, который предположительно будет обучать вашего ребёнка. В начальной школе с ребёнком практически всеми предметами занимается один педагог. Поэтому очень важно, кто будет учителем начальных классов.

- При первой же возможности расскажите педагогу, особенно родителям вашего класса об особенностях вашего ребенка. Не думайте о том, что они скажут.

Рекомендации социального работника:

- Всегда помните, что основная цель воспитания ребенка – это социальная адаптация. Это значит, что ребенок должен научиться самостоятельно обслуживать себя исходя из своих возможностей. Отталкивайтесь от того насколько он будет самостоятельным, когда вырастет и вас не

будет рядом ним.

- Развивайте у ребенка простые бытовые навыки: самому разогреть готовую еду в микроволновке, налить сок, сделать бутерброд. В дальнейшем ребенка можно учить самостоятельно готовить по рецепту и безопасно обращаться с кухонными принадлежностями.

- Дайте самому выполнять простые домашние обязанности: помочь вам по дому, накрыть на стол.

- Исходя из возможностей ребенка постепенно формируйте навык самостоятельности во вне дома, например, помочь вам вынести мусор, поход в ближайший магазин.

- Выполняйте домашние задания вместе, помогайте ему в этом. Но ни в коем случае не выполняйте все за него.

Рекомендации юриста:

Гарантии получения образования:

1. Конституция РК статья 30 Гражданам гарантируется бесплатное среднее образование в государственных учебных заведениях. Среднее образование обязательно.

2. Закон РК «О ратификации Конвенция о правах инвалидов» от 20 февраля 2015 г. статья 24 - ...Государства-участники признают право инвалидов на образо-

вание. При реализации этого права государства-участники обеспечивают, чтобы: а) инвалиды не исключались по причине инвалидности из системы общего образования, а дети-инвалиды - из системы бесплатного и обязательного начального образования или среднего образования; б) инвалиды имели наравне с другими доступ к инклюзивному, качественному и бесплатному начальному образованию и среднему образованию в местах своего проживания.

3. Закон РК «Об образовании» Статья 8. Государство обеспечивает получение гражданами Республики Казахстан бесплатного дошкольного, начального, основного среднего, общего среднего, технического и профессионального образования. Государство, реализуя цели инклюзивного образования, обеспечивает гражданам с ограниченными возможностями в развитии специальные условия для получения ими образования, коррекции нарушения развития и социальной адаптации на всех уровнях образования³.

1. Прием на обучение в организации образования детей с особыми образовательными потребностями осуществляется с учетом заключения педагого-медико-психологической консультации при согласии родителей или иных законных представителей ребенка.

2. Родители или иные законные представители ребенка или обучающегося выбирают организации образования с учетом желаний, индивидуальных склонностей и особенностей ребенка или обучающегося.

3. В случае отказа в приеме на обучение в организацию образования, родители или иные законные представители обучающегося обращаются по месту жительства в местные органы управления образованием.

4. Родители вправе оценить, соответствуют ли рекомендации интересам вашего ребенка. Специалист ПМПК обязан предоставить письменно: обоснованные выводы о наличии либо отсутствии у ребенка особенностей в физическом и (или) психическом развитии и (или) отклонений в поведении и наличии либо отсутствии необходимости создания условий для получения ребенком образования, коррекции нарушений развития и социальной адаптации на основе специальных педагогических подходов;

– рекомендации по определению формы получения образования, образовательной программы, которую ребенок может освоить, форм

³Пункт 6-8 Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 октября 2018 года № 564 Об утверждении Типовых правил приема на обучение в организации образования, реализующие общеобразовательные учебные программы начального, основного среднего и общего среднего образования.

и методов психолого-медико-педагогической помощи, созданию специальных условий для получения образования.

Если по вашему мнению не все интересы учтены, необходимо обжаловать заключение ПМПК написав жалобу в управление образования города/области либо в прокуратуру.

5. В соответствии с заключением психолого-медико-педагогических консультаций и индивидуальным планом обучения дети с ограниченными возможностями могут получать начальное и основное среднее образование с семи-десятилетнего возраста.

При этом продолжительность начального и основного среднего образования в соответствии с государственными образовательными программами не может быть менее десяти лет (ст.11 Закона РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»). При наличии показаний по заключению психолого-медико-педагогических консультаций воспитание и обучение детей с ограниченными возможностями осуществляется индивидуально и бесплатно на дому.

6. Родители и иные законные представители детей с ограниченными возможностями вправе оформить возмещение затрат на обучение на дому детей с ограниченными возможностями из числа инвалидов по индивидуальному учебному плану в порядке и размерах, определяемых по решению местных представительных органов.

ПОДРОСТКОВЫЙ ПЕРИОД 11-15 ЛЕТ

Трудности в налаживании контактов со сверстниками, половое созревание

Рекомендации психолога:

Ребенком переживается психофизиологический и психосоциальный возрастной кризис, связанный с ускоренным и неравномерным созреванием костно-мышечной, сердечно-сосудистой и половой систем, стремлением к общению со сверстниками и самоутверждению. У ребенка активно формируются самооценка и самосознание. В этот сложный для него период ребенок постепенно осознает, что он — не такой как все. В связи с этим возникают такие особенности как эмоциональная неустойчивость и резкие колебания настроения, открытие и утверждение своего «Я», поиск собственного места в системе человеческих взаимоотношений.

- Прежде всего, сформируйте у ребенка четкое убеждение, что его любят в семье и принимают таким, какой он есть, со всеми его проблемами и ошибками. Сделайте все, чтобы ваш ребенок в каждый момент времени чувствовал, что вы его любите, цените и принимаете, не стесняйтесь лишний раз его приласкать и пожалеть.

- Никогда не ругайте ребенка обидными словами и не оскорбляйте его достоинства, особенно в присутствии сверстников. Не ставьте ему в пример его друзей или знакомых. Опирайтесь на лучшее в подростке, верьте в его возможности.

- Проявляйте к нему максимум внимания, переживайте за каждую его неудачу вместе с ним и радуйтесь даже незначительным его успехам.

- Если вы видите, что ребенку трудно себя сдерживать, то дайте ему возможность выплеснуть свою агрессию без причинения вреда окружающим.

- Показывайте ребенку пример эффективного поведения, старайтесь не допускать при нем вспышек гнева и не стройте планы мести.

- Стремитесь понять подростка, заглянуть в его мысли и чувства, ставьте себя на его место. Создайте условия для успеха ребенка-подростка, дайте ему возможность почувствовать себя сильным, умелым, удачливым. Воспитывайте в нем сильную личность!

Деликатной темой является половое созревание.

По мере взросления человека, независимо от его физического

или интеллектуального состояния, его гормоны заявляют о себе, вызывая разнообразные физиологические изменения.

Ребенку необходимо объяснить, что эти изменения естественны. Познакомьте ребенка с основами полового созревания, как сделали бы это с нормотипично развивающимся ребенком. Он должен иметь представление о своем теле, его особенностях. Помогите ему в этом.

- Расскажите своему ребенку в доступной для его понимания форме о физиологических изменениях, происходящих в организме при половом созревании (поллюции, менструации, рост волос в области гениталий, груди и т.д.). Наступление менструаций и поллюций застает врасплох неосведомленных мальчиков и девочек, поэтому так важно заранее подготовить подростков к этим изменениям. Научите их правилам личной гигиены.

- Уважайте потребности своих детей (подростков) в формировании собственных границ и не нарушайте их. Это важно, так как в этот период у детей развивается чувство личного, интимного пространства. И если взрослые уважают эту потребность, подростки постепенно учатся уважать и личную жизнь других людей.

Рекомендации социального работника:

Отношение сверстников к ребенку с особыми потребностями напрямую зависит от его самооценки к самому себе, от того насколько родители воспитали в нем «полноценную личность». Также немаловажную роль играет общество, насколько толерантно они относятся к людям с особыми потребностями. Адекватное отношение к людям с особенностями в развитии станет возможным, когда общение между ними и остальными людьми будет нормой, а не экзотикой, и только если сами люди с особенностями будут вести себя в соответствии с нормами поведения, принятыми в этом обществе.

- Учите ребенка нормам поведения в обществе: что делать можно, что делать нельзя.

- Учите ребенка знакомиться: уметь представляться, здороваться, прощаться. Иногда это может выглядеть немного формально, но это вовсе не лишнее.

- Ребенок подрастает. Не ждите, что он будет знакомиться сам. Если он этого не делает, помогите ему, познакомьте ребенка с кем-то, спросите, кого как зовут. Многие дети охотно идут на контакт, подходят сами. Это особенно ценные ваши союзники, обращайтесь на них внимание.

- Если ребенок внешне чем-то сильно выделяется среди сверстников, стоит подумать, что можно сделать. Внешний вид, высокопарная или, напротив, неважная речь, неловкость — все это делает ребенка особенным.

- Вовсе не обязательно сразу общаться с ровесниками. Детям необщительным намного проще бывает найти общий язык с младшими или старшими. Они долго могут быть не готовы для полноценных отношений со своим возрастом.

- Напоминайте ребенку о том, как кого зовут. Где бы вы ни были, нужно сделать безликую детскую тусовку опознаваемой для ребенка. Когда забираете ребенка с занятий, спросите, мальчика, с которым они вышли, как того зовут, поинтересуйтесь его успехами, как ему нравится на занятиях.

- Хорошее подспорье для этого в школе - детские фото. Попросите ребенка рассказать о детях по фото.

- В школе если у ребенка сложились хорошие отношения с соседом по парте, попросите их не рассказывать, т.к. детей часто меняют местами из разных соображений.

- «Закрепите» успех, познакомьтесь с родителями, приглашайте детей в гости. В школе детям часто некогда даже поговорить. Ваш ребенок может стесняться приглашать в гости, помогите ему.

- Если вы идете в кино, в театр, в океанариум, в музей, приглашайте других детей, одноклассников. Пусть у них будет больше тем для обсуждения.

- Научите ребенка сопереживать и сочувствовать. Если товарищ упал или поцарапался, его нужно поддержать. Если другу подарили новую игрушку, за него нужно порадоваться.

- Воспитывайте в ребенке самолюбие и самоуверенность. Но при этом важно объяснить, что самоутверждение за счет оскорбления или унижения своих товарищей недопустимо.

- Объясните ребенку, что остро реагировать на обидные прозвища и плохие слова со стороны сверстников не стоит. Если уже в детстве ребенок научится спокойнее относиться к провокациям своих товарищей, то в будущем его стрессоустойчивость поможет избежать множество неприятных ситуаций.

Рекомендации юриста:

1. С 2018 года⁴ основанием для выдачи обучающимся с особыми образовательными потребностями аттестата об основном среднем образовании является приказ руководителя организации образования. В аттестатах будет заполнена запись: «предназначена для обучающихся с особыми образовательными потребностями (с легкой и умеренной умственной отсталостью) в общеобразовательных школах в условиях инклюзивного образования по индивидуальным программам, не освоивших объем учебных дисциплин предусмотренных государственным общеобязательным стандартом соответствующего уровня образования, утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080. По не изучавшимся предметам прописываются слова «не изучался».

2. Предоставление специальных социальных услуг детям-инвалидам, нуждающимся в постороннем уходе и помощи в связи с частичной или полной утратой возможности самостоятельно удовлетворять свои основные жизненные потребности, способности к самообслуживанию и (или) передвижению, осуществляется отделениями социальной помощи на дому и в территориальных центрах социального обслуживания престарелых и инвалидов в соответствии со стандартами оказания специальных социальных услуг в области социальной защиты населения.

3. Предоставление специальных социальных услуг детям-инвалидам, нуждающимся по состоянию здоровья в постоянном постороннем уходе и медицинском обслуживании, осуществляется в домах-интернатах для детей-инвалидов и включает создание условий жизнедеятельности, обеспечение ухода, медицинское обслуживание, реабилитацию, социально-трудовую адаптацию, организацию отдыха и досуга.

⁴Приказ Министерства образования и науки РК от 16 мая 2018 года № 210 «О внесении изменений и дополнения в приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 28 января 2015 года № 39 «Об утверждении видов и форм документов об образовании государственного образца и Правила их выдачи».

ПЕРИОД ДОСТИЖЕНИЯ 18 ЛЕТ

Трудности в определении и получении профессии и дальнейшего трудоустройства

Рекомендации психолога:

В период юношества остро встают вопросы по формированию дальнейшей жизни и связанные с этим вопросы получения профессии. Этот этап является тяжелым и напряженным, потому что это этап выбора профессии, которая будет соответствовать индивидуальным возможностям и интересам ребенка. Среди людей с особыми потребностями нередко встречаются целеустремленные и успешные люди, построившие головокружительную карьеру. Многие из них обязаны этим не только своим личным качествам, но и родителям, которые правильно расставили приоритеты и не позволили своей жалости, чувству вины и желанию во всем подстраховать свое чадо закрыть перед ребенком многие двери. Вы должны в полной мере понимать важность реализации ребенка на профессиональном поприще, если такую возможность допускает состояние его здоровья. Только в этом случае вы сможете помочь своему ребенку сделать правильный выбор и поддержать его на пути реализации и профессионального роста.

- Прививайте своему ребенку любовь, позитивное отношение к труду, навыки самостоятельности начиная еще с дошкольного возраста. Для этого у него должны быть обязательные домашние обязанности, которые ребенок будет выполнять в состоянии сам ежедневно. Не воспитывайте в нем иждивенческую позицию по отношению к обществу.

- Не позволяйте своей жалости, чувству вины и желанию во всем подстраховывать ребенка, закрывая перед ним многие двери.

- Через сюжетно-ролевые игры знакомьте ребенка с профессиями, которые в будущем могут быть оптимальны для профессионального выбора ребенка. Расскажите ему о всех плюсах и минусах каждой профессии.

- Важно сформировать у ребенка профессиональный выбор адекватный их возможностям. Поэтому воспитывайте в нем полноценно развивающуюся личность с адекватной самоидентификацией, адекватным уровнем притязаний и самооценкой.

- При выборе профессии обязательно учитывайте интересы ребенка, его возможности и трудности, сопряженные с выбранной специальностью.

Рекомендации социального работника:

- Чтобы выявить поле для выбора будущей профессии у ребенка с особыми потребностями, проведите тщательный анализ его здоровья. В связи с выбранной профессиональной деятельностью обязательно сходите на дополнительную консультацию к своему врачу, необходимо чтобы он установил все показания и противопоказания.

Например, противопоказаниями для детей с нарушениями ЦНС не рекомендуется работать там, где наблюдается психозэмоциональное напряжение; для детей с проблемами зрения противопоказаны работы со значительными физическими нагрузками, в запыленных помещениях; для детей с аутизмом проблемной может оказаться профессия в области «человек-человек», где требуются хорошие навыки социального взаимодействия и коммуникации.

- Составьте список выбранных профессий, которые будут соответствовать физическим, психическим и эмоциональным аспектам ребенка. Подберите учреждения где им можно обучиться, проведите примерный мониторинг выбранных специальностей в вашем регионе.

Рекомендации юриста:

1. Государство полностью или частично несет расходы на содержание инвалидов, инвалидов с детства и детей-инвалидов в период получения ими образования в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

2. Льготы по стипендиальному обеспечению инвалидам, обучающимся в организациях образования, реализующих профессиональные учебные программы технического и профессионального, послесреднего и высшего образования: по государственному заказу или гранту, предоставляются в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

3. Для инвалидов первой и второй групп и детей-инвалидов при поступлении на учебу в организации образования, реализующие профессиональные учебные программы технического и профессионального, послесреднего и высшего образования, предусматривается квота приема в количестве, определяемом Правительством Республики Казахстан.

4. При участии в конкурсе на получение бесплатного государственного образования через бюджетное финансирование государственных образовательных грантов в случае одинаковых показателей преимущественное право имеют инвалиды первой и второй групп, инвалиды с детства, дети-инвалиды, которым согласно медицинскому

заклучению не противопоказано обучение в соответствующих организациях образования.

5. При оформлении и продлении инвалидности необходимо максимально разработать план индивидуальной реабилитации. Индивидуальная программа реабилитации определяет комплекс реабилитационных мероприятий, включающих в себя медицинские, социальные, профессиональные реабилитационные меры, направленные на восстановление и (или) компенсацию нарушенных и утраченных функций организма.

Медицинская реабилитация инвалидов включает:

1) восстановительную терапию (медикаментозное, физическое, санаторно-курортное и другие методы лечения, направленные на восстановление нарушенных или утраченных функций организма и здоровья);

2) реконструктивную хирургию;

3) протезно-ортопедическую помощь.

Санаторно-курортное лечение предоставляется инвалидам и детям-инвалидам согласно индивидуальным программам реабилитации в порядке, определяемом уполномоченным органом в области социальной защиты населения.

Социальная реабилитация инвалидов включает:

1) обучение инвалидов основным социальным навыкам личной гигиены, самообслуживания, передвижения, общения;

2) обеспечение инвалидов техническими вспомогательными (компенсаторными) и специальными средствами передвижения;

3) предоставление специальных социальных услуг инвалидам на дому, в том числе детям-инвалидам, нуждающимся в постороннем уходе и помощи;

4) предоставление социальных услуг индивидуального помощника для инвалидов первой группы, имеющих затруднение в передвижении, в соответствии с индивидуальной программой реабилитации.

Инвалиды в соответствии с индивидуальной программой реабилитации обеспечиваются протезно-ортопедической помощью, техническими вспомогательными (компенсаторными) средствами, специальными средствами передвижения по перечню.

6. При достижении ребенком 18-летнего совершеннолетнего возраста способствовать сохранению дееспособности лица. Рекомендации МСЭК, органов социальной защиты по признанию лица недееспособным через суд являются незаконными. Признавать ребенка недееспособным и оформлять опеку над ним нужно в крайних случаях (нахождение в реанимации, не способность человека двигаться, выражать желание).

7. Над детьми, имеющими психические и умственные нарушения возможно оформление попечительства с сохранением дееспособности ребенка.

ПРАВА РЕБЕНКА С ФИЗИЧЕСКИМИ И МЕНТАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

ПРАВА В ПЕНСИОННОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ

При исчислении трудового стажа
для назначения пенсионных выплат
по возрасту засчитываются:

- ц время ухода за инвалидом I гр.;
- ц **одиноким** инвалидом II гр.;
- ц пенсионером по возрасту, **нуждающимися в посторонней помощи**;
- ц престарелым, достигшим **80-го** возраста.

- ц время ухода за ребенком-инвалидом в возрасте **до 16 лет**.

- ц время ухода неработающей матери за малолетними детьми, но **не более чем до достижения каждым ребенком** возраста **3 лет** в пределах **12 лет** в общей сложности.

(Статья 13. Исчисление трудового стажа для назначения пенсионных выплат по возрасту)

ПРАВО НА АЛИМЕНТЫ

При разводе бывший супруг(-а) выплачивают ежемесячно алименты детям до 18 лет.

Нуждающийся бывший супруг, осуществляющий уход за общим ребенком-инвалидом до достижения им возраста 18 лет, а также в случае определения общему ребенку-инвалиду по достижении им возраста 18 лет I – II группы инвалидности, вправе требовать предоставления алиментов в судебном порядке.

Трудоспособные родители обязаны содержать своих нетрудоспособных совершеннолетних детей, нуждающихся в помощи.

Размер помощи определяется по соглашению сторон или судом.

При необходимости покупки лекарств, оплаты специалистов, платных реабилитаций и пр. для ребенка-инвалида бывший супруг вправе подать гражданский иск в суд на взыскание дополнительных расходов по содержанию ребенка.

на

1/4 дохода

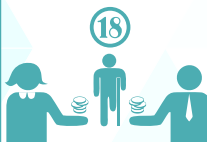

1/3 дохода

1/2 дохода и БОЛЕЕ

I-II группы инвалидности

Статья 148 Кодекса РК «О браке (супружестве) и семье»

Статья 148 Кодекса РК «О браке (супружестве) и семье»

Статья 143 Кодекса РК «О браке (супружестве) и семье»

Статья 144 Кодекса РК «О браке (супружестве) и семье»

Заключение трудового договора

Наличие инвалидности не может ограничивать право заключения трудового договора, за исключением случаев, предусмотренных настоящим Кодексом.

(Статья 25. Гарантии равенства прав и возможностей при заключении трудового договора)

Освобождение от работы в ночное время (22:00-6:00)

Работодатель не вправе привлекать к работе в ночное время без письменного согласия следующих работников:

- ✓ женщин, имеющих детей в возрасте до 7 лет, и других лиц, воспитывающих детей в возрасте до 7 лет без матери.
- ✓ работников, воспитывающих детей-инвалидов до 16 лет.

(Статья Трудового кодекса РК)

Право отказа от командировки

От направления в командировку вправе отказаться:

- ✓ работники, имеющие детей в возрасте до 3-х лет
- ✓ работники, воспитывающие детей-инвалидов, если на основании медицинского заключения дети-инвалиды нуждаются в осуществлении постоянного ухода

(Статья 127 Трудового кодекса РК)

Запрет на сокращения

Одинокую мать, воспитывающую ребенка-инвалида в возрасте до 18 лет нельзя уволить с работы по следующим основаниям:

- ✓ сокращение численности или штата работников;
- ✓ снижение объема производства, выполняемых работ и оказываемых услуг, повлекшее ухудшение экономического состояния работодателя.

(Статья 54 Трудового кодекса РК)

ЧТОБЫ ОФОРМИТЬ СТЕПЕНЬ ИНВАЛИДНОСТИ НЕОБХОДИМО:

1 Обратиться к узкому специалисту либо к участковому врачу, 2 1 которые направляют в стационар по заболеванию

2

Врачи стационара пишут рекомендации в выписке из истории болезни

По выданному участковым врачом/узким 4

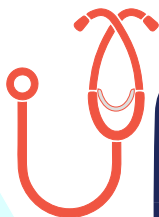
Если пациент не в состоянии самостоятельно передвигаться, то обследование должно проходить на дому специалистом бланку проходят обследование

4

3

С полученной выпиской пациент идет к участковому врачу либо к узкому специалисту

ВНИМАНИЕ

Если пациент не в состоянии самостоятельно передвигаться, то обследование должно проходить на дому

5

С направлением врача и результатами пациент проходит медико-социальную экспертизу (МСЭ), которая определяет степень инвалидности

ВНИМАНИЕ Если состояние пациента тяжелое, он не в состоянии передвигаться, то врачи МСЭ должны приехать на дом

ПОНЯТИЕ ГРУПП ИНВАЛИДНОСТИ

Ребенок с ограниченными возможностями - ребенок до 18 лет с физическими и (или)

психическими недостатками,

имеющий ограничение

жизнедеятельности,

обусловленное врожденными,

наследственными,

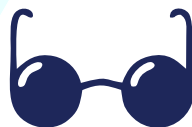
приобретенными

заболеваниями

или последствиями травм,

подтвержденными

в установленном порядке

до 16 лет группа инвалидности не присваивается.

В документах указывают
инвалид детства - дети - инвалиды до 16 лет

(Ст. 1 Закона РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»)

ЛЬГОТЫ И ПРАВА детей с ограниченными возможностями

бесплатное дошкольное и среднее образование в специальных и общеобразовательных школах по заключению ПМПК*

гарантированное бесплатное получение социальной и медико-педагогической коррекционной поддержки

при одинаковых оценках в конкурсе **на получение образовательных грантов** в вузах или на учебу по госзаказу в вузах и колледжах преимущество имеют инвалиды I и II групп, инвалиды с детства, дети-инвалиды, которым не противопоказано обучение

бесплатное обследование в государственных медицинских организациях, ПМПК* или отделах медико-социальной экспертизы и бесплатную медицинскую помощь

бесплатная коррекция нарушений физических или психических функций с момента их обнаружения

инвалиды по зрению и инвалиды по слуху, дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей и находящиеся под опекой, студенты и магистранты, получившие на очередной промежуточной аттестации только оценки "отлично", имеют право **на получение повышенной** государственной стипендии в вузах

трудоустройство по окончании обучения в соответствии с полученным образованием и (или) профподготовкой

бесплатное обеспечение протезно-ортопедическими изделиями и обувью, печатными изданиями со спецшрифтом, звукоусиливающей аппаратурой и сигнализаторами, компенсаторными техсредствами

*психолого-медико-педагогических консультаций
Ст. 15 Закона РК «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»

Посольство Королевства Нидерландов

Комиссия по правам людей
с ограниченными возможностями
имени К. Иманалиева

**ПСИХОЛОГТЫҢ, ӘЛЕУМЕТТІК
ҚЫЗМЕТКЕРДІҢ ЖӘНЕ ЗАҢГЕРДІҢ
0-ДЕН 18 ЖАСҚА ДЕЙІНГІ
ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ БАР
БАЛАЛАРДЫҢ АТА-АНАЛАРЫНА
БЕРЕТІН ҰСЫНЫСТАРЫ**

Жинақ Сорос-Қазақстан Қорының қаржылай қолдауымен құрастырылды. Бұл жарияланымның мазмұны жинақ авторының/ авторларының көзқарасын білдіреді және ол Сорос-Қазақстан Қорының көзқарасымен міндетті түрде сәйкес келе бермейді.

Аталмыш жинақта «ЗУБР» коммерциялық емес холдингінің «Мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларға арналған жолсілтеме» жинағынан алынған материалдар пайдаланылды.

Авторлары: Егорова Елена, Шакибаева Айгуль

Эл.пошта: shakibaevaigul83@gmail.com

Ерекше қажеттіліктері бар бала тәрбиелеп отырған отбасылардың ерекшеліктері

Қазіргі таңда ерекше қажеттіліктері бар балалар саны артып келеді. Тиісінше, көптеген отбасыларға: «Сіздің балаңыздың дамуында күрделі ақаулар бар», «Сіздің балаңыз басқаларға ұқсамайды, оның денсулығында ауытқулар бар» деген сияқты сөздер айтылып жатады. Ата-аналар үшін бұл айтылған сөздер төбелеріне жай түскендей естіледі. Өйткені мұндай сөздердің кесірінен баланың болашағына қатысты үміт оты сөнеді.

Отбасында ерекше қажеттіліктері бар баланың пайда болуы отбасы үшін әрдайым қиын. Ауру диагнозы әрдайым даму болжамын анықтамайды, себебі әр ауру әртүрлі жолдармен, әртүрлі түрде көрінуі мүмкін және ауырлығымен ерекшеленеді. Отбасы алдында «Неге ол? Ал одан әрі не болмақ? Ол мектепте оқи алады ма? Баламен өзімді қалай ұстауым керек? Не істеу керек?» деген тәрізді мыңдаған сұрақтар туындайды.

Осындай көптеген отбасылардың өмірі толығымен өзгеруде. Олардың өмірлері бала туылғанға «дейін» және бала туылғаннан «кейін» деп екіге бөлінеді. «Бұрын» басқалардікіндей еді, ал «енді» – отбасының барлық мүшелері үшін қайғы-қасірет, ерекше ауыр жағдай. Көптеген зерттеулер көрсеткендей, ата-ана өздерін кінәлі сезінуді, ұялуды, эмоционалық ширығуды, өзін кем сезінуді, өз баласына қатысты болып жатқан нәрсеге ыңғайсыз сезінуді бастайды және түрлі жағымсыз жағдайлар туындайды. Соның салдарынан отбасылық қарым-қатынаста қиындықтар туындайды. Жанұя туыстарынан және достарынан баланың дамуында ауытқу бар екенін жасыруға тырысады. Отбасы байланыста тұйықтау бола бастап, сыртқы қарым-қатынас аясы тарыла түседі.

Ең бастысы диагнозды жасырмаңыз. Қиындықтардан қашпаңыз. Мысалы, мүгедектік, айналасындағыларды түсінбеу, отбасындағы жанжалдар және т.б. сияқты диагноздың жағымсыз жақатрына назар аудармаңыз. Баланы данышпан ретінде көру қате түсінік себебі, оның сәтсіздігінен арып-ашу күйінде болуындай зиянды. Азапқа салатын елестерден және өмірге алдын ала жасалған жоспарлардан ойланбастан бас тарту қажет. Негізгі мақсат – баланы қоғамдағы өмірге бейімдеу, оған өз қорқынышын жеңуге, сезімін бақылауға үйрету. Оны сол қалпында қабылдаңыз. Бала өз бетінше әрекет жасамайынша, оның қызығушылықтарын ескере отырып, айналасын махаббат пен мейірімділікке толтырып, оның әлемін орнату керек.

Есіңізде болсын:

- Егер сіз және сіздің балаңыз әділетсіздіктің құрбаны болды деп үнемі кінәлі сезініп жүрсеңіз, психикалық ширығуға акеп соқтыратын күйзеліске ұшырап, және ең бастысы балаңызды еңсерілмейтін кедергілерге душар қылуыңыз әбден-ақ мүмкін. Жабығудан және үмітсіздіктен сөзсіз қашып құтыла алмайсыз, бірақ оларды жеңе білу қажет, өйткені бұл әлі де сіздің балаңыз боп қала бермек, ол жай ғана сіздің қиялыңызға жасалған бейнеге сәйкес келмейді.
- Бұл жағдайға оптимизммен қарау қиын. Уақыт өте келе, сіз балаңызға көмектесу, оған сауатты орта қалыптастыру, осы маңызды сәтте өзін және жанұясын жұмылдыру мүмкіндігі сіздің балаңызға өзінің болашағын құруға қажетті барлық затты алатынына кепілдік беретінін түсінесіз.
- Бұл жағдайға басқа жағынан қараңыз. Мысалы, бұл – өмірдің құндылықтары мен келешегіне қайта қарауға, барлық ерік-жігерді жинап, баланың кемшіліктеріне қарамастан сүйіп, баламен бірге тұрып, оған жылулық, қамқорлық пен көңіл бөліп, өмірден ләззат алып және осындай қиындықтары бар басқа ата-анаға жан тыныштығын табуға көмектесу мүмкіндігі.

Будда туралы «қыша тұқымы» жайлы ежелгі бір аңыз, мәселеге басқаша қарауға көмектеседі. «Күндердің бір күнінде Буддаға бір кемпір жолығыпты. Кемпір өмірінің қиындығынан жылап Буддадан оған көмектесуін өтінді. Үйінде қайғы-қасырет көрмеген отбасыдан қыша тұқымын әкелсең ғана көмектесім деп уәде берді. Оның сөздеріне көңілі толған кемпір сондай үйді іздеуге көшті, ал Будда болса өз жолымен кете берді.

Кейінірек ол оны өзеннің жағасында әндетіп киімін жуып отырған жерінен кездестірді. Будда жақындап кемпірден бақытты және жайбарақат өмір сүріп жатқан үйді тапты ма деп сұрады. Ол оған теріс жауап беріп, үйді кейінірек іздейтінін айтты. Ал әзірше қатты қиналып жүрген адамдардың киім-кешегін жуумен қолы босамауда.»

Біз әртүрліміз. Біз бәріміз бір-бірімізден ерекшелінеміз. Егер сізге балаңыз басқаларға ұқсамайтындығын айтса, сіз де басқалар сияқты емес екеніңізді ұмытпаңыз, біз де солаймыз.

Әркімнен өзгеше болу жаман болу деген мағына емес. Біз оны ұсықынсыз үйрек ретінде емес, болашақ аққу ретінде қабылдауға

үйренуіміз керек. Сіздің балаңыздың басқаларға ұқсамайтындығын өміріңіздің қай кезеңінде білгеніңіз маңызды емес. Мүмкін, бұл нәресте туылғаннан кейінгі алғашқы сағаттарда болған шығар. Немесе ол туралы оның өмірінің алғашқы үш жылында білдіңіз бе, әлде кейін білдіңіз бе бәрібір. Қалай болғанда да, өмір бір жерде тоқтап қалмайды, ол жалғасады. Әрі қарай өмір сүру керек, балаға тәрбие беріп, сүйіспеншілікпен өмір сүру керек!

Есіңізде болсын:

- *Өз балаңызды оның болмысымен бірге қабылдауға үйреніңіз. Иә, ол – ерекше. Ол өзгелерден ерекшелетіні рас. Және сондай тамаша бала әлемде жоқ. Оның өзінің сіз білмейтін жасырын мүмкіндітері мен дарыны бар.*
- *Ең алдымен ол – бала. Ол да ел қатарлы. Оның өз болмыстарымен сүйіңіз. Ерекше балалар күшті ата-аналардан туады. Егер сіз оны барлық ерекшеліктерімен сүйіп қабылдасаңыз, онда елдің сөзі әлдеқайда аз болады және сіз басқалардың айтқанына мән бермейтін боласыз. Қоғамда толыққанды өмір сүру құқығы бар нағыз тұлғаны тәрбиелеңіз!*
- *Егер сіз балаңыздан ұялатын болсаңыз, онда ол өзін толық емес және қажетсіз сезінеді. Нәтижесінде, басқалардың арасында керексіздік пен агрессия сезімі пайда болады.*
- *«Менің балам туралы басқалар не айтады» деп жүре берсеңіз, сіздің балаңызда одан бетер қобалжу сезімі асқынады. Өйткені бірінші кезекте сіз балаңыздың барлық ерекшеліктерінен қорқасыз және сол арқылы өзіңізді одан шеттетесіз. Басыңызды көтеріңіз! Бұл көптен күткен және махаббатта туған балаңыз, түсініп тұрсыз ба?! Басқа адамдардың пікірі сіздің өміріңізді және қымбат балаңыздың өмірін басқаруға жол бермеңіз.*
- *Психолог, әлеуметтік қызметкер немесе баласында тура сондай даму қажеттіліктері бар және қиын кезеңді бастан кешірген ата-ана көмектесе алады.*
- *Олармен араласыңыз, өз күйінішіңізбен, тәжірибеңізбен, оқытудағы, тәрбиелеудегі, тілдесудегі жетістіктеріңізбен бөлісіңіз. Және біреудің тәжірибесіе қабылдаңыз. Бұл сізге және балаларға достарды, өмір серіктерін табуға көмектеседі.*
- *Балаңызға өзіңізді сауатты тәлімгер етіп дайындаңыз, өзіңізді көмекші етіп жасаңыз, баланың мүддесін қорғаңыз және оған көмектесетін адамның жұмысын бағалаңыз.*

- Баланы нағыз қалыптасып келе жатқан тұлға ретінде тәрбиелеңіз!
- Баланы шамадан тыс тәрбиелемеңіз. Оған қарапайым бала ретінде қараңыз.
- Мамандарға бұл жұмысты арнайы сіз үшін жасап жатқандай қарамаңыз. Олармен бірге бір ұжым сияқты боп жұмыс істеңіз. Отбасы баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуында басым рөл атқаратынын ұмытпаңыз.
- Толыққанды өмір сүруге тырысыңыз. Әдеттегі сүйікті іс-әрекеттеріңізден бас тартпаңыз, хоббиіңізге, кітап оқуға, достарыңызбен араласуға уақыт табуға тырысыңыз. Егер сіз өзіңіздің өміріңізді қанықтыра алмасаңыз, онда сізде балаңызды қанықтыра алатын күш пен қабілет жоқ дегені. Құрбандық балаға да, сізге да пайда әкелмейді.
- Егер сіз өмірден ләззат алсаңыз, сіз балаңызға салыстырмалы түрде көп нәрсе бере аласыз.
- Денсаулыққа көңіл бөліңіз және сол дағдыны балаға да ұластырыңыз. Спортпен шұғылданыңыз (жүзу, велосипед, шаңғы тебу және т.б.), балалармен үйірмелерге және секцияларға барыңыз, серуендеп, белсенді өмір салтын жүргізіңіз, тамақтануды қадағалаңыз. Балаларды басқаларға қамқорлық жасауға үйрету - бұл дамуды ынталандырады.
- Өзіңізге қамқор болыңыз. Сіздің сыртқы келбетіңізді, мінез-құлқыңызды, эмоционалды хал-жағдайыңызды бақылаңыз. Бала сізді мақтан тұтуы керек. Сіздің әл-ауқатыңыз, денсаулығыңыз және көңіл-күйіңіз - сіздің отбасыңыздың өмір сүру сапасының негізі. Сізді ширақ, көңілді, жақсыға сенетініңізді көріп, бала жиі күлімсіреп, сергек сезініп, қиындықтарды жеңуге талпынадды.
- Отбасындағы психологиялық жағымды климатты жақындарыңызбен, туыстарыңызбен, достарыңызбен және таныстарыңызбен достық қарым-қатынасты ұстап жүріңіз. Ерекше балаңыздың дамуына барлық отбасы мүшелерін тартыңыз. Олардың көмегі өте маңызды және қажет.
- Бейтаныс адамдар мен сіздің балаңыздың көзінше бөтен адамдардың сіздің балаңызға деген қызығушылығына ізгі ниетпен, сабырлы, шыдамды және сенімді түрде жауап беріңіз. Егер баланың ерекшеліктері туралы түсіндіру қажет болса - сенімді дауыспен түсіндіріңіз және оның ерекшеліктері үшін ешқашан кешірім сұрамаңыз. Өз балаңызды мақтан тұтыңыз!

БАЛАМ ҮШІН АТА-АНА РЕТІНДЕ НЕ ІСТЕЙ АЛАМЫН?

Сіз балаңыздың ерекше және көмекке мұқтаж екендігі жайлы жағдайды қабылдадыңыз. Әрі қарай не істеу керек? Неден бастау керек?

Ең алдымен, қандай да бір функцияның қандай жолмен және қаншалықты бұзылғанын, қандай себептермен және қашан пайда болғанын анықтау қажет. Бұл түзету-педагогикалық жұмыстың дұрыс жүргізілуі үшін өте маңызды.

Медициналық тұрғыдан алғанда, генетикалық немесе сыртқы (инфекциялар, жарақаттар, интоксикациялар және т.б.) бұзылуларды туындатқан аурудың табиғатын анықтау, сондай-ақ ауру ағымының сипатын анықтау (жедел, созылмалы, үдемелі, үдемелі емес) және осыған байланысты оны емдеу мен болжау маңызды.

Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан келесілер маңызды:

1. Өзіңіз үшін түсіну және мамандармен бірге күрделі диагнозды симптомдар (бұзылулар) түрлеріне жіктеу, олардың қайсысы сіздің балаңызға көмек көрсету үшін бірінші кезектегі міндет болып табылатындығын түсіну үшін оларды талдау.

2. Мүмкіндігінше, бұзылулар туа біткен бе немесе жүре пайда болған ба немесе уақыт өткен сайын біртіндеп жинақталған ба, соны қашан пайда болғанын түсінуге тырысыңыз. Бұл баланың интеллектуалды және тілдік дамуы бойынша жұмысты қандай тәртіппен құру керектігін түсіну үшін маңызды болады.

3. Симптомдардың осындай комбинациясы үшін дәрі-дәрмектерді қолдану қажет пе немесе жоқ па екенін түсіну қажет. Қажет болған жағдайда, психологиялық-педагогикалық қолдау мен дәрі-дәрмектерді араласуды тіркейтін дәрігерлер арасында өзара қарым-қатынасты қалай сауатты құру керек екендігін ұғыну.

Есіңізде болсын:

- Бірде бір маман өзіңіздей балаға қанша уақыт бөлу керектігін білмейді. Себебі бала тек психолог пен логопедпен жұмыс істеу барысында ғана дамып қана қоймайды, ол тәулігіне 24 сағат бойы да дами береді. Сол уақытты пайдаға жаратыңыз.
- Диагнозға қарамастан, барлық балалар бірдей заңдылықтарға сәйкес дамиды, тек әр баланың даму жолы әртүрлі.
- Ерекше қажеттіліктері бар баланың әр кезеңі әлдеқайда көп уақытты алады, кейбір кезеңдерде тоқтап та қалуы мүмкін.
- Дегенмен, сіз балаңызды оған бір сатыдан екінші сатыға өтуге көмектесу үшін қалай дамыту керектігін түсінетін боласыз. Себебі ол бірінші кезеңнен өтпейінше, екінші сатыға өтпейді. Оның қай сатыға өту керектігін сіз нақты білуіңіз керек. Сіз балаңыздың педагогикалық, психологиялық және физикалық дамуына байланысты барлық нәрсені нақты білуіңіз тиіс. Әрине, сізге педагогтар, психологтар, дәрігерлер және басқа да мамандар көмекке келеді.

ТУҒАННАН 3 ЖАСҚА ДЕЙІНГІ КЕЗЕҢ

Баланың дамуындағы бұзылысты анықтау

Психологтың ұсыныстары:

Баланың туғаннан үш жасқа дейінгі даму кезеңін нәрестелік кезеңге (0-1 жас) және ерте жастағы кезеңге (1 жастан 3 жасқа дейін) бөлуге болады.

Нәрестелік кезеңде (0-1 жас) баланың дамуының маңызды бағыттарының бірі - физикалық даму. Бұл оның психикалық дамуымен тікелей байланысты. Сондықтан, ең алдымен, жалпы және ұсақ моториканың дамуына назар аудару керек.

- Балаңызға өмірдің алғашқы апталарынан бастап қарапайым массаж жасаңыз (сипалау, уқалау, сылау).
- Сергектік кезінде баланың жағдайын өзгертіңіз: етбетімен жатықызыңыз, кеудеңіздің үстіне етбетімен жатқызыңыз және т.б.
- Балаңызды гимнастикалық доптың үстінде домалатыңыз.

- Ойыншықтардың көмегімен (алға, жаққа), кедергілер арқылы, тірек бойымен қозғалуды ынталандырыңыз. Баланың кез келген қозғалуын қадағалаңыз.

- Қол буындарыңыз және саусақтарыңызмен кез-келген түкті щеткаларды қодана отырып уқалаңыз (жұмсақ щеткамен — саусақтың ұшынан білекке дейін, қатты (тіс) щеткамен — саусақтың ұштары бойымен).

- Сылдырмақтарды баланың жұмылған жұдырықшасына салыңыз, содан кейін әр түрлі пішіндегі және әр түрлі беті бар ойыншықтарды қосыңыз.

- Бала сәл есейгенде онымен бірге резеңке доп пен қысқыш ойыншықтарды қысу, қағаз, майлық жырту, ойыншық көліктерді итеру сынды ойынның әр түрімен ойнау керек.

- Сондай-ақ, туғаннан бастап баланың анасына немесе басқа ересек адамға бауыр басуын қалыптастыру маңызды. Эмоционалды жақындау, қауіпсіздік пен қамқорлық сезімі баланың жан-жақты дамуына қажетті жағдай жасайды. Ересектер мен бала арасындағы қарым-қатынастың негізгі мазмұны ым-қимыл, дене байланысы (сипалау, тербету, құшақтау), дыбыстар мен сөздер арқылы көңіл, қуаныш, қызығушылық пен рахат ұғымдарымен алмасуды құрайды.

- Баланың кез-келген жауаптарына эмоционалды түрде жауап беріңіз: оған күлімсіреңіз, мақатаңыз. Баламен белсенді сөйлесіңіз, оны есімімен атаңыз, айналада не болып жатқанын айтыңыз.

- Балаңызбен ауызша ғана емес, жанасу арқылы да сөйлесіңіз: баланың қолын ерніңізге, шашыңызға, мұрныңызға қойып, саусақтарыңызбен, ерніңізбен, шашыңызбен қытықтаңыз.

- Әр түрлі дыбыс шығаратын ойыншықтардың, сылдырмақтардың көмегімен қашықтықтан қатынасыңыз.

- Балаңызбен бетіңізді қолыңызбен жауып-ашып күлдіртетін, алақан соғу, «Қуыр, қуыр, қуырмаш» сияқты ойындарды ойнаңыз.

- Сіздің қарым-қатынасыңызға баланың әсерін тудыруға тырысыңыз. Баланың сізбен қарым-қатынас жасау ниетін сақтаңыз.

- Ерте жастағы кезеңде (1 жастан 3 жасқа дейін) танымдық белсенділік пен сөйлеудің дамуына көңіл бөліңіз. Танымдық белсенділікті ынталандыру үшін баланың қызығушылығын тудыратын түрлі ойыншықтар (текшелер, цилиндрлер, пирамидалар, доптар, қораптар және т.б.) ерекше маңызды.

- Баламен бірге түрлі түсті қалпақшаларды, қақпақтарды, әр түрлі пішіндерді жайып қойыңыз да жинаңыз. Бұл жаттығулар баланың ары қарай заттарды түсі, өлшемі, пішіні бойынша ажыратуға үйретеді.

- Көлемін нұсқап отырып, сақиналарды шыбыққа тізіңіз (Қарашы, мына сақина үлкен, ал анау болса одан кішірек).
- Сөздерді қысқа, сөз арасында қысқа сөйлемдер құра отырып, мәнерлеп, эмоциямен айту қажет.
- Бала пирамидалармен, екі бөліктен тұратын қуыршақтармен ойнауды үйренген кезде, бұл бөліктердің санын біртіндеп көбейте бастауыңыз керек.
- Ас үйде өткізетін уақытты балаңыздың дамуына да жұмсауға болады. Оған қамыр беріп қойыңыз. Ол да сізбен бірге илесін.
- «Саусақтар бассейнін» ойнаңыз: бұршақтарды бір шыныаяққа құйыңыз да, онда жаңғақтарды салып, олардың арасына тығып қойыңыз және баладан оларды табуын сұраңыз. Сондай-ақ, осы ойындар үшін бұршақ, қарақұмық, макарон өнімдерін қолдануға болады.
- Сөйлеуді қалыптастыруда дыбыстық тіркестер мен сөздерді еліктеу қабілетінің дамуы маңызды рөл атқарады.
- Баламен ойын түрінде сөйлескенде, таңдану мен қуаныш, қайғы мен наразылық интонацияларын қолданыңыз.
- Баланың артынан дауысты дыбыстарды, буын тізбектерін қайталаңыз. Қарапайым сөздерді және дұрыс айтылған сөздерді атауға үйреніңіз. («бип-бип» – машина, «мияу-мияу» – мысық).
- Меңзеу қимылын қалыптастырыңыз; баламен сөйлеу кезінде сөздерді алмастыратын қимылдарды қолданыңыз (мысалы, «Бере ғой» – созылған қолдың саусақтарын тез қысу және тарту, «Мә ала ғой!» – қолмен созып бір затты беру, «Рақмет» – басын жоғары-төмен иезу, «Жоқ», – басын солға және оңға бұру және т.б.).
- Суреттерді, фотосуреттерді қарап шығыңыз, онда кімнің бейнеленгендігін айтыңыз; балаңыздан фотосуретте анасы, әкесі және отбасының басқа да мүшелері қайда екенін көрсетуін сұраңыз; балаңыздан суретте ит, мысық, қуыршақ, ойыншық қонжық және т.б. қайда екенін көрсетуін сұраңыз.
- Тұрмыстық жағдайларда сөйлеу белсенділігін ынталандырыңыз (киім кигенде, тамақтандырғанда, шомылдырғанда, тамақ дайындағанда – әңгімелесе отырып).

Әлеуметтік қызметкердің ұсыныстары:

Әрбір баланың өзіне-өзі қызмет ету дағдысын қалыптастыру маңызды, ерекше қажеттіліктері бар балалардың сәтті әлеуметтенуі мен қоғамға бейімделуі үшін өзіне-өзі қызмет ету дағдысын қалыптастыру қажетті

міндет болып табылады. Баланың даму ерекшеліктеріне байланысты, сонымен қатар «ерекше» баланың ата-анасының шамадан тыс қамқоршыл болуы, яғни баланың өзінің әлі жететін көптеген іс-әрекеттерді ата-ананың орындауға тырысу себебінен бұл үдеріс айтарлықтай уақытқа созылуы мүмкін. Балаңызды тамақ ішу (қасықпен тамақ жеу, кеседен ішу), киім кию және шешу (киімін шешу, аяқ киімін кию, іш киім, колготка, шолақ шалбар, белдемше мен шалбар, бас киім, қолғап), дене гигиенасы (беті-қолын жуу, сүлгімен беті-қолын сүрту, майлықты және қол орамалын қолдану), тазалық (горшокты қолдану) секілді іс-әрекеттерді өз бетінше жасауға үйретіңіз.

- Алдымен іс-әрекетті балаңызбен бірге жасаңыз; баланың қолын өз қолыңызбен ұстап, қажетті іс-әрекеттің барлығын баланыңыздың қолымен жүзеге асырыңыз. Бір дағдыны бірнеше кішкентай қадамдарға бөліңіз және әрдайым жүйелі түрде ретімен орындаңыз.

- Балаға әрбір іс-әрекетті міндетті түрде түсіндіріп отыру тиіс, мысалы, «Ішкөйлекті аламыз, жағасын табамыз ... міне ол. Ішкөйлекті алдымызға қоямыз ... Енді қолымызды жеңіне саламыз» және т.б.

- Кішкентай іс-әрекеттермен дербестікке ұмтылуына ынталандырыңыз!

Балаға қасықпен тамақ жеуді қалай үйрету керек?

- Бұл дағдыны үйретуге көп уақыт бөліңіз. Өзіңіздің күйгектеніп немесе бір жаққа асығып тұрмағаныңыз маңызды.

- Егер уақытыңыз тығыз болса, екі қасық алыңыз: біреуін балаңызға дағдыны қалыптастыру үшін жаттығуға беріңіз, ал екіншісімен өзіңіз тамақтандырыңыз.

- Балаңыздың бүкіл тағамды аузына апарып сала алмайтындығына моральдық тұрғыда дайын болыңыз.

- Тамақтандыруға арналған үстелдің астына клеенка төсеңіз, балаңызға кеудеше кигізіңіз, және майлық дайындап қойыңыз.

- Қою ботқадан, сүзбеден немесе картоп езбесінен бастаңыз, себебі бұл тағамдар қасықтан төгіліп кетпейді, кейінірек сұйық тағамдарды қосыңыз.

- Балаға қысым көрсетпеңіз және оны ұялтпаңыз. Балаңыздан талғамды мәнер мен мінсіз тазалықты талап етпеңіз. Бұлардың барлығы уақыт өте келе қалыптасады. Үйретудің алғашқы кезеңінің ең бастысы – қасықтағы тағамды аузына апару.

- Балаңызбен жасты балақайларды көмекке шақырып көріңіз. Балабақшада балалар қажетті дағдыларды тез үйренеді деп бекер айтпайды ғой.

- Дәйекті болыңыз. Оқуды бастағаннан соң, кері шегінбеңіз

(«бүгін тамақты өзің жейсің, ал ертең мен сені тамақтандырамын»). Балаңыздың қасықпен тамақтануды қажет етпейтіндігі жөнінде туысқандарыңызға айтып қойыңыз. Олардың қолдауын алыңыз.

Балаға киінуді қалай үйрету керек?

- Балаға киім кию және шешуді үйрету үшін бұл іс-әрекетті басынан аяғына дейін жасауға жеткілікті уақытыңыз болғанда машықтаныңыз.

- Баланың өзі кие алуға әлі жететін киімі мен аяқ киімін таңдаңыз (жабысқақ ілгекті аяқ киім, үлкен ойықты ішкөйлек және т.б.)

- Киіну/шешіну кезіндегі іс-әрекет реттілігін біреуін ата-анасы, екіншісін баланың өзі жасайтындай етіп бөліңіз.

- Баланың белсенділік көрсеткен кездерін жіберіп алмауға мән беріңіз. Алдымен бала әрбір қимылды жасауға өзі қажет деп санаған дене қалыпын жасаумен үлкендерге көмектеседі (қолын созады, аяғын көтереді, үлкендерге қарай бұрылады және т.б.). Кейін ол кейбір іс-әрекеттерді өз бетімен жасауға ұмтыла бастайды.

- «Қане колготканы шешейік, резенкеден ұстайық» деген сияқты сөздермен іс-әрекеттерді өз қолымен жасауға баланың қолдарын бағыттаңыз.

Дәретханаға бару дағдысын қалыптастыру:

- Балаңыздың жүріс-тұрысын бақылап көріңіз, өзін жайсыз сезінетінін қалай білдіретінін байқаңыз. Мысалы, үлкен дәретке және кіші дәретке барғысы келетіндігін қалай білдіреді, әдетте қай уақытта барғысы келеді, дәретке баруының уақыт ара алшақтығы қандай, соны байқаңыз. Жобамен «дәретке бару уақытының» күнтізбесін жасаңыз.

- Баланы горшокқа үйретіп жүрген кезіңізде памперсты барынша азырақ қолдануға тырысаңыз. Дұрысы үйде осы кезеңде памперс кигізбеніңіз жөн. Бала қаншалықты памперсті ұзақ кесе, соншалықты дымқыл және лас памперспен байланысты жайсыздықты сезінбеу мүмкіншілігі жоғары болады.

- Алдында жасалған «дәретке бару уақытының» күнтізбесі бойынша горшокқа отырғызыңыз. Егер балаңыз дәретке бару үшін горшокқа отырған болса, мақтаңыз. Мереке ұйымдастырыңыз: «Сен менің ақылдымсың! Жарайсың! Қарашы, сен горшокқа отырдың! Алақай!».

- Егер де балаңыз горшокқа емес, шалбарына өз ісін тындырса, ешқандай да ұрыспаңыз. Ешбір эмоциясыз фактти айқындап айтыңыз «Шалбарыңа сиіп қойдың. Енді сенің шалбарың ылғал».

Заңгердің ұсыныстары:

1. Баланың невропатолог-дәрігердің немесе қажетінше басқа маманның тіркеуінде болуын, қызмет көрсетілетін аумақ бойынша қауіпті топқа енгізілуін қадағалаңыз.

2. Отбасы таңдауы бойынша Медициналық Емханаға тіркелуге толықтай құқығы бар. Емханаға тұрғылықты мекен-жай бойынша

тіркелмеген жағдайда, дәрігерді үйге шақыру мүмкін емес.

3. Анатомиялық кемістігі, емделмейтін елеулі және айқын білінген ағза қызметінің бұзылуы және жазылуға мүмкіндігі жоқ аурулардан басқа жағдайларда диагноз қойылғаннан кейін 4 ай өткен соң отбасының балаға мүгедектілікті рәсімдеуге құқығы бар (ережелердің 5 тармағы).

4. Медициналық емхананың базасының негізінде «Ерте Араласу» атты бағдарламалық жобасына Алматы қ. тұрғындары енгізілуі мүмкін.

5. Бір жастағы балаларға медициналық бейімделу әрбір үш ай² сайын жүйке-психикалық даму бағамына және диагностикалардың клиникалық хаттамаларына сәйкес емдеу жүзеге асырылады. Медициналық бейімделуден өтуге кезекке тұру үшін емхана меңгерушісіне бару қажет.

6. Отбасы бейімделуден өту жерін республикалық, облыстық немесе балалар бейімделу орталығынан таңдауына құқығы бар.

7. Ауруды анықтаған жағдайда тегін дәрі-дәрмектермен қамтамасыз етіледі.

8. Бюджет қаражаты есебінен ҚР-ның азаматтары шетелге емделуге жіберілетін аурулардың тізімі: *мидың хирургиялық қол жетімсіз функционалды маңызды жерлеріне оқшаулау секілді емдеудің радиохирургиялық тәсілін (гамма-пышақ) талап ететін артериовенозды мальформациялар және ісіктер; эндоваскулярлық жолымен емделетін ми бағанасы тамырларының артериовенозды мальформациясы, жұлын және артериялық аневризмасы; транссоральды жолмен алып тастайтын*

¹ ҚР-ның Денсаулық сақтау және Әлеуметтік Даму министрінің 2015 жыл 30 қаңтардағы №44 жарлығы.

² ҚР-ның Денсаулық сақтау және Әлеуметтік Даму министрінің 2015 жыл 27 ақпандағы «Қалпына келтіру емі мен медициналық реабилитация, сонымен қатар балалардың медициналық реабилитациясы жөніндегі ережені нақтылау» атты №98 бұйрығына сәйкес бір жастағы балаларға медициналық реабилитация әрбір үш ай сайын жүйке-психикалық даму бағамына және диагностикалардың клиникалық хаттамаларына сәйкес емдеу жүзеге асырылады.

бас сүйек негізіндегі қатерлі ісікті; радиохирургиялық емдеуді талап ететін көздің қатерлі ісіктері (гамма-нышақ, радиоактивті аппликаторлар); кератопротездеу; жүректің, бүйректің, бауырдың, өкпенің, сүйек кемігінің трансплантациясын қажет ететін аурулар; көмей стенозы; кеңірдек стенозы.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ КЕЗЕҢ 3-6 ЖАС

Балаға білім беру мекемелерінде оқу қиынға түсетінін түсіну

Психологтың ұсыныстары:

Әдетте, ерекше қажеттіліктері бар балалар әр түрлі себептерге байланысты ойнай алмайды. Ойын – баланың дамуы үшін маңызды және қажетті биологиялық қажеттілігі. Кейбір ойындар бізге қарапайым немесе біртектес болып көрінсе де, олар маңызды қызмет орындайды. Ойнау оларға қуаныш, бақыт сезімін береді. Мұндай эмоционалдық көңіл-күй психикалық және физиологиялық даму үшін де маңызды. «Ерекше» балалардың ойындары біркелкі, қайталанатын болып келеді.

- Сіздің міндетіңіз – баланы ойнауға үйрету.
- Баланың назарын аудару үшін жарқын, түрлі-түсті заттарды таңдаңыз. Сіздің ойыныңыз баланы қызықтыруы міндетті, және сіз өзіңіз де қызығыңыз қажет.
- Ойын барысында кезкелген ойынды ұйымдастыруға болатын үш ойыншық болуы керек. Мысалы, ойыншық көлік, аю және текшелер. Ойын бойынша аю текшелерді көлікке жүктейді.
- Баланың бастамасын әрдайым қолдаңыз.
- Үй істерімен бірге айналысыңыз. Баланы барлығына бірден үйретуге тырыспаңыз. Әр нәрсенің өз уақыты бар.
- Осы кезеңде балаға бірге жұмыс істеп, көмек қабылдауды үйрету маңызды.
- Танымдық іс-әрекет дағдыларын жетілдіруді жалғастырыңыз (түстер, пішіндер, сөйлеу, ұсақ моторика).

Әлеуметтік қызметкердің ұсыныстары:

• Баланың құрдастарымен қарым-қатынасын шектемеңіз. Құрдастарымен қарым-қатынас тәжірибесінің болмауы кейде жақтырмау, тіпті агрессияға әкеп соғады (даму ерекшеліктері бар балалармен құрдастары жиі бірге ойнамайды, оларға жоламайды, олардың сыртқы келбеті немесе мінез-құлқы жөнінде теріс көзқарас білдіруі мүмкін).

• Баламен бірге түрлі қоғамдық орындарға барыңыз, (балалар алаңдары, сауда орталықтары) толыққанды өмір сүріңіз.

• Балаңызды балабақшаға беруге тырысыңыз. Бұл оның одан әрі дамуы үшін маңызды. Бала басқа балалармен ерте сөйлесе бастаған сайын, оған әлеуметтік бейімделу оңай болады.

• Балабақшаны таңдау кезінде меңгерушіні, тәрбиешіні, медициналық қызметкерлерді сіздің балаңыздың ерекшеліктері туралы хабардар етіп қойыңыз.

• Үйде баланың сабақ оқитын жері болуы керек, ол үшін арнайы орын бөліңіз.

• Балаға ойыншықтарды ұқыпты ұстауды, орнына жинауды үйретіңіз. Алдымен бәрін онымен бірге жасаңыз, біртіндеп көбірек дербестік бере бастаңыз.

• Тәртіп ережелерін түсіндіріңіз. Балаға қандай заттарды істеуге болатынын және болмайтынын айтыңыз.

• Әрқашан оны үй жұмыстарын орындауға тартыңыз. Мысалы, дастархан жаю, шаңды сүрту, еден сыпыру, т. б.

Заңгердің ұсыныстары:

1. Психологиялық, медициналық және педагогикалық кеңестердің қорытындысы мен оқитудың жеке жоспарына сәйкес мүмкіндігі шектеулі балалар үш жастан бастап мектепке дейінгі білімді ала алады (ҚР «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы Заңының 11-бабы).

2. Кемтар балалардың, олардың ата-аналарының және өзге де заңды өкілдерінің құқықтары:

1) баланы психологиялық, медициналық және педагогикалық комиссия тарапынан куәландыру барысына қатысу;

2) баланы тексеру нәтижелері, жеке әлеуметтік және меди-

циналық-педагогикалық қолдаудың нәтижелері туралы дұрыс ақпарат алу, арнаулы медициналық білім беру және әлеуметтік қызмет көрсетумен айналысатын ұйымдардан кеңес алу;

3) Балаларға арналған Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген әлеуметтік және медициналық-педагогикалық қолдау алу;

4) Мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналары олардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға, оңалтудың жеке бағдарламасын орындауға қатысуға міндетті (*ҚР «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы Заңының 17-бабы*);

5) Мүгедектігі бар баланың қоғамдық өмірге белсенді қосылуына ықпал ететін, оның қадір-қасиетін қамтамасыз ететін жағдайларда дені сау балалармен тең толық өмір сүруге құқығы бар (*ҚР «Білім туралы» Заңының 31-бабы*);

6) Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестер (бұдан әрі-ПМПК) кемтар балаларды мүмкіндігі шектеулі балаларға қолдау көрсетуге арналған және басқа да ұйымдарға медициналық, арнаулы білім беру және әлеуметтік көмек алу үшін ата-аналарының және өзге де заңды өкілдерінің келісімімен ғана жібереді (*ҚР «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы Заңының 10-бабы*).

7) Алғашқы ПМПК жүргізу 1 (бір) сағаттан кем болмауы тиіс (*Мемлекеттік ПМПК жүргізу стандарты*).

8) Меншік нысанына қарамастан (жеке немесе мемлекеттік) балаларға білім беру мекемелерінің әкімшілігі балаңызға білім беру қызметін көрсетуден бас тартуға құқылы емес. Бас тартқан жағдайда сіз жоғары тұрған инстанцияларға, прокуратураға шағымдануға немесе сотқа арыз-талап түсіруге құқылысыз.

БАСТАУЫШ МЕКТЕП КЕЗЕҢІ 6-10 ЖАС

Баланың мектепте оқуы қиын екенін түсіну

Психологтың ұсыныстары:

6-7 жасқа жақындаған сайын, білім алу туралы мәселе пайда болып, оны шешу қиындай түседі. Білім туралы заң еліміздің барлық азаматтары үшін білім алу құқығына кепілдік береді. Даму қиындықтары бар балалар үшін мемлекет білім алу үшін қолайлы жағдайлар жасауы тиіс. Баланың қайда және қалай оқитынын ата-аналардың өздері таңдай алады.

Бүгінгі күні ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін олардың жағдайын бағалау жөніндегі міндетті психологиялық-медициналық-педагогикалық комиссия өткізіледі, ол баланың мектепте қандай бағдарлама бойынша оқуы тиіс екендігі жөнінде қорытынды береді (түзету сыныбы, үйде оқыту немесе басқа). Алайда, балаңыз қай мектепте білім алатыны жөнінде таңдау құқығы өзіңізде болады. Сіз мектепті өзіңіз үшін емес, өз балаңыз үшін таңдайсыз. Мектеп таңдаған кезде өзіңізге: «Балама осы мектепте оқу қаншалықты жайлы болады?» деген сұрақ қойыңыз, оның мүмкіндіктерін дұрыс бағалаңыз!

Арнайы түзету сыныптары бар мекемелерден басқа соңғы жылдары инклюзивті білім беру мектептері ашылуда. Осындай мектептерде баламен танысу кезінде педагогикалық консилиум өткізіледі, оның құрамына мектеп педагогтары: психолог, логопед, дефектолог кіреді. Бала туралы ақпарат, қандай да бір саладағы даму деңгейі көрінеді, одан кейін балаға қандай пәндерден жетекшінің көмегі қажет екені, ал қандай сабаққа өз бетінше қатыса алатыны көрінеді. Нәтижесінде жеке оқу жоспары әзірленеді.

- Бала үшін мектеп таңдаған кезде оның мүмкіндіктеріне назар аударыңыз!

- Мектепті таңдау барысында, таныс және көршілердің сөздеріне сенбеңіз. Сізді қызықтырған мектептер тізімін жазып алыңыз, содан кейін оларға барып көріңіз.

- Оқу ісінің меңгерушісі немесе мектеп директорына жолығыңыз. Сіз балаңызға қалай білім беретінін, балаңызға ол жерде қаншалықты жайлы болатындығын, қандай оқу құралдары қажет болатынын білуіңіз керек.

- Құжаттарды ұсынар алдында, тек мектеп директорымен ғана емес, сонымен қатар оқытушылармен де танысуға тырысыңыз. Бастауыш мектепте іс жүзінде балаға бір мұғалім барлық пәндерден береді. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімі кім болатындығы өте маңызды.

- Оқытушыға және балаңыздың болашақ сыныптастарының ата-аналарына балаңыздың ерекшеліктері туралы хабарлаңыз. Олар не ойлап, не айтатыны туралы тіпті ойланбаңыз.

Әлеуметтік қызметкердің ұсыныстары:

- Баланы тәрбиелеудің негізгі мақсаты – оны қоғамға бейімдеу. Бұл дегеніміз, бала өз мүмкіндіктеріне қарай өзіне-өзі қызмет көрсетуді үйренуі керек. Бала өскен кезде, сіз оның жанында әрдайым болмайтыныңызды ескеріңіз.

- Балада қарапайым тұрмыстық дағдыларын дамытыңыз: бала өзіне-өзі шырын құйып, дайын тағамды жылыта білуі қажет. Одан әрі баланы өз бетінше тағам дайындауға және ас үй құрал-жабдықтарымен жұмыс істеуге үйрету керек.

- Баланың қарапайым үй жұмыстарын орындауына мүмкіндік беріңіз: үй шаруасы бойынша көмектесу, дастархан жаю.

- Баланың мүмкіндіктеріне байланысты, оның бойында бірте-бірте дербестікті қалыптастырыңыз, мысалы, балаңыз сізге қоқыс шығаруға көмектессін, жақын маңдағы дүкенге барып келсін.

- Үй тапсырмасын онымен бірге отырып орындаңыз, оған көмектесіңіз. Бірақ ешқашан оның орнына тапсырманың барлығын толығымен өзіңіз орындамаңыз.

Заңгердің ұсыныстары:

Білім алу кепілдіктері:

1. ҚР Конституциясы 30-бабы бойынша азаматтарға мемлекеттік оқу орындарында тегін орта білім алуға кепілдік беріледі.

2. Мемлекет мүгедектердің білім алу құқығын мойындайды. Бұл құқықты іске асыру кезінде ол: а) мүгедектердің Мүгедектік себебі бойынша жалпы білім алудан, ал мүгедек балалардың-тегін және міндетті бастауыш білім алу немесе орта білім алудан алынып тастал-

мауын; б) мүгедектердің өз тұратын жерлерінде инклюзивті, сапалы және тегін бастауыш және орта білім алуға басқалармен тең дәрежеде қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

3. Мемлекет ҚР азаматтарының тегін мектепке дейінгі, бастауыш, орта, техникалық және кәсіптік білім алуын қамтамасыз етеді. Мемлекет инклюзивті білім беру жоспарын орындай отырып, даму мүмкіндігі шектеулі азаматтарға олардың білім алуы үшін арнайы жағдайларды қамтамасыз етеді³.

1. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды білім беру ұйымдарына оқуға қабылдау баланың ата-анасының немесе өзге де заңды өкілдерінің келісімі бойынша педагогикалық-медициналық-психологиялық комиссияның қорытындысын ескере отырып жүзеге асырылады.

2. Баланың немесе білім алушының ата-анасы немесе өзге де заңды өкілдері оның қалауы, жеке бейімділігі мен ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру ұйымдарын таңдайды.

3. Баланы білім беру ұйымына оқуға қабылдаудан бас тартқан жағдайда білім алушының ата-аналары немесе өзге де заңды өкілдері тұрғылықты жері бойынша білім беруді басқару органдарына жүгінеді. Ата-аналар ұсыныстардың бала мүддесіне қаншалықты сай келетінін бағалауға құқылы.

4. Ата-аналар ұсынымдарды баланың мүдделеріне сәйкес келетінін немесе келмейтінін бағалауға құқылы. ПМПК маманы жазбаша түрде ұсынуға міндетті:

- баланың дене және психикалық дамуында, мінез-құлқында ауытқушылықтың болуы немесе болмауы, баланың білім алуы үшін жағдай жасау қажеттілігінің болуы немесе болмауы, арнайы педагогикалық тәсілдер негізінде даму мен әлеуметтік бейімделудің бұзылуын түзету туралы негізделген тұжырымдарды;

- білім алу нысанын, бала меңгере алатын білім беру бағдарламасын, психологиялық-медициналық-педагогикалық көмектің түрлері мен әдістерін анықтап, білім алу үшін арнайы жағдайлар жасау бойынша ұсыныстарды.

³Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жыл 12 қазандағы Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың Типтік қағидаларын бекіту туралы №564 Бұйрығы 6-8 тармақтары.

Егер сіздің пікіріңіз бойынша баланың барлық мүдделері толыққанды ескерілмесе, ПМПК қорытындысы жөнінде қалалық/облыстық білім беру басқармасы немесе прокуратураға шағымдану қажет.

5) Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестің қорытындысына және оқытудың жеке жоспарына сәйкес мүмкіндігі шектеулі балалар жеті - он жастан бастап бастауыш және негізгі орта білім ала алады. Бұл ретте мемлекеттік білім беру бағдарламаларына сәйкес бастауыш және негізгі орта білім берудің ұзақтығы он жылдан кем болмауы тиіс. Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес қорытындысы бойынша көрсетімдер болған жағдайда мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеу мен оқыту жеке және үйде тегін жүзеге асырыла алады.

6) Кемтар балалардың ата-аналары мен өзге де заңды өкілдері мүгедектер қатарындағы кемтар балаларды жеке оқыту жоспары бойынша үйде оқытуға жұмсаған шығындарын өтеуді жергілікті уәкілетті органдардың шешімі бойынша бекітілген тәртіппен белгілі бір мөлшерде ресімдеуге құқылы.

ЖАСӨСПІРІМДЕР КЕЗЕҢІ 11-15 ЖАСТА БАСТАЛАДЫ

Құрдастарымен байланыс орнатудағы қиындықтардың бірі –жыныстық жетілу болып келеді

Психологтың ұсыныстары:

Бала психофизиологиялық және психолеуметтік жас дағдарысын бастан кешеді. Ол сүйек-бұлшықет, жүрек-тамыр және жыныстық жүйелердің жылдам және біркелкі жетілуіне, құрдастарымен қарым-қатынас жасауға және өзін-өзі бекітуге ұмтылуына байланысты болады. Балада өзін-өзі бағалау және өзін-өзі тану белсенді қалыптасады. Бұл қиын кезеңде бала бірте-бірте оның басқаларға ұқсамайтынын түсінеді. Осыған байланысты эмоционалдық тұрақсыздығы және көңіл-күйдің күрт ауытқуы, өзінің «Мен» дегендігі пайда болып, бекітілуі, адами қарым-қатынас жүйесінде өз орнын табу сияқты ерекшеліктері туындайды.

• Ең алдымен, баланы отбасында оны жақсы көретініне және барлық қиындықтары мен қателіктеріне қарамастан оны сол қалпында қабылдайтындықтарына нақты сенім тудырыңыз. Балаңыз әрдайым сіздің махаббатыңызды сезініп, сіздің оны бағалап, қабылдайтыныңызды барынша көрсетіңіз және мейлінше бауырыңызға басып, еркелетіп, жаныңыз ашудан ұялмаңыз.

• Ешқашан баланы ренжітетін сөздермен ұрыспаңыз және оның қадір-қасиетін, әсіресе құрдастарының көзінше түсірмеңіз. Оған достарын немесе таныстарын үлгі етіп қоймаңыз. Жасөспірімнің ең жақсысына сүйеніп, оның мүмкіндіктеріне сеніңіз.

• Оған барынша көңіл бөліңіз, оның әрбір сәтсіздіктерінде онымен бірге болыңыз және қандайда бір жетістікке жетсе онымен бірге қуаныңыз.

• Егер сіз баланың өзін-өзі ұстау қиын екенін байқасаңыз, онда оған айналасындағыларға зиян келтірмейтіндей өз агрессиясын сыртқа шығаруға мүмкіндік беріңіз.

• Балаға тиімді мінез-құлық үлгісін көрсетіп, оның көзінше ашуланып, кек алу жоспарын жасамаңыз.

• Жасөспірімді түсінуге, оның ойлары мен сезімдеріне көңіл бөлу үшін өзіңізді оның орнына қойыңыз. Бала-жасөспірімнің табысқа жетуіне барынша жағдай жасаңыз, оған өзін мықты, шебер, жолы болғыш болып сезінуге мүмкіндік беріңіз. Мықты тұлғаны тәрбиелеңіз!

Баланың дамуы барысында жыныстық жетілу – өте нәзік тақырып болып келеді. Адамның өсіп-жетілуіне қарай, оның физикалық немесе интеллектуалдық жағдайына қарамастан, оның гормондары өзі туралы әртүрлі физиологиялық өзгерістер арқылы мәлімдейді. Балаға бұл өзгерістердің табиғи екенін түсіндіру қажет. Жыныстық жетілу негіздерін қалыпты дамушы балаға қалай таныстырсаңыз, өз балаңызға да солай етіп таныстырыңыз. Ол өз дене ерекшеліктері туралы түсінікке ие болуы керек. Оған барынша көмектесіңіз.

• Өз балаңызға жыныстық жетілу (поллюция, етеккір, генитация, кеуде және т.б.) кезінде ағзада болатын физиологиялық өзгерістер туралы оған түсінікті етіп айтып беріңіз. Етеккірдің келуі мен поллюцияның пайда болуы балағатқа толмаған ұлдар мен қыздарды абдыратып қоюы мүмкін, сондықтан жасөспірімдерді осы өзгерістерге алдын ала дайындау маңызды. Оларды жеке гигиена ережелеріне үйретіңіз.

• Балаларыңыздың (жасөспірімнің) өз жеке кеңістігін қалыптастыру қажеттілігін құрметтеңіз және оларды бұзбаңыз. Бұл

өте маңызды, өйткені осы кезеңде балаларда дербестік, интимдік кеңістік сезімі қалыптаса бастайды. Егер ересектер балалардың бұл қажеттіліктерін сыйлай білсе, жасөспірімдер біртіндеп өзге адамдардың жеке өмірін құрметтеуге үйренеді.

Әлеуметтік қызметкердің ұсыныстары:

Ерекше қажеттіліктері бар балаға құрдастарының қарым-қатынасы оның өзін-өзі бағалауына, ата-аналарының «толыққанды тұлға» ретінде тәрбиеленуіне тікелей байланысты. Сондай-ақ, ерекше қажеттіліктері бар адамдарға қоғамның қаншалықты төзімділікпен, түсінушілікпен қарауы маңызды рөл атқарады. Даму ерекшеліктері бар адамдармен қарым-қатынастың адекватты болуы олардың басқа адамдармен қатынасы экзотика емес, қалыпты болуына байланысты. Алайда, бұл ерекшеліктері бар адамдардың өздері де осы қоғамда қабылданған мінез-құлық нормаларына сәйкес өзін ұстаса ғана толықтай жүзеге асады.

- Баланы қоғамдағы мінез-құлық нормаларына, яғни не істеуге болады немесе болмайтындығына үйретіңіз.

- Баланы адамдармен танысуға үйретіңіз: өзін таныстыру, амандасу, қоштасу секілді. Бұл кейде формалды көрінуі мүмкін, бірақ ешқашан артық болмайды.

- Бала өсіп келеді. Оның басқа балалармен өзі бастап танысуын күтпеңіз. Егер ол мұны жасамаса, оған көмектесіңіз, баланы біреумен таныстырыңыз, аты-жөнін сұрап араларында қарым-қатынас орнатуға көмектесіңіз. Көптеген балалар өздері-ақ қызығушылық танытып, жақындайды және қарым-қатынасқа дайын болады. Оларға назар аударғаныңыз жөн, себебі олар болашақта сіздің маңызды қатарластарыңыз болып келеді.

- Егер бала сыртқы көрінісі жағынан құрдастарының арасында қатты ерекшеленіп тұрса, онда сізге не істеу керектігі жайлы ойлаған жөн. Сыртқы түр келбеті, кітап тілінде немесе керісінше, мәнсіз сөйлеу, епсіздік — мұның бәрі баланы басқалардан ерекше етеді.

- Балаға құрдастарымен бірден араласып кету міндетті емес. Балаларға өзінен кішкентай немесе үлкендермен ортақ тіл табысу оңай болып келеді. Олар өз қатарластарымен толыққанды қарым-қатынасқа ұзақ уақыт бойы дайын болмауы мүмкін.

- Балаға өзінің есімін әрдайым айтып тұрыңыз. Сіз қай жерде болсаңыз да, балаңызбен оған таныс болған балаша төбелес ойын түрін ойнатыңыз. Баланы сабақтан алып келе жатқанда одан онымен бірге шыққан баланың аты-жөнін, оның жетістіктерін, сабақтың оған қаншалықты ұнайтынын сұраңыз.

- Бұл үшін мектепте жақсы көмек - ол балалардың суреті. Баладан сурет арқылы басқа балалар туралы айтып беруін сұраңыз.

- Егер бала мектептегі парталасымен жақсы қарым-қатынас орната алған болса, олардан орнын ауыстырмауын сұраңыз, өйткені балалар түрлі ойлау айырмашылықтарына байланысты орындарын ауыстырып отырады.

- Бұл жетістікті «дамыта түсіңіз», ата-анасымен танысып, балаларды қонаққа шақырыңыз. Мектеп уақытында балаларда бірін-бірімен сөйлесуге уақыт бола бермейді. Балаңыз достарын қонаққа шақыруға ұялуы мүмкін, оған демеу болыңыз.

- Егер сіз киноға, театрға, океанариумға, мұражайға баруды жоспарласаңыз, басқа да балаларды, сыныптастарын бірге баруға шақырыңыз. Әңгімелесу үшін көп тақырыптар пайда болады.

- Балаңызды өзгелердің қайғысына ортақ болуға, жанашырлыққа, аяушылыққа үйретіңіз. Егер жолдасы құлап қалса немесе жарақаттанып қалса, оны қолдау керектігін айту керек. Егер досы жаңа ойыншық сыйласа, оған қуануы керек екендігін айтқан жөн.

- Бала бойына өзін-өзі сүюшілік пен өзін-өзіне сенімділік қасиеттерін сіңдірген жөн. Алайда, өз жолдастарын қорлау немесе қорлау есебінен өзін-өзі жоғарлатуға жол беруге болмайтынын түсіндіру абзал.

- Балаға құрдастары тарапынан қорлайтын лақап ат пен жаман сөздерге жіті жауап берудің қажет емес екенін түсіндіріңіз. Егер бала кезінде ол достарының арандатушылығына сабырлы болуды үйренсе, онда болашақта оның күйзеліске төзімділігі көптеген жағымсыз жағдайларды болдырмауға септігін тигізеді.

Заңгердің ұсыныстары:

1. 2018 жылдан бастап⁴ ерекше білім беру қажеттілігі бар білім алушыларға негізгі орта білімі туралы аттестатты беру білім беру ұйымы басшысының бұйрығы негізінде жүзеге асады. Аттестатта «Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен» бекітілген Білім берудің тиісті деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында көзделген оқу пәндерінің көлемін игермеген, жеке бағдарламалар бойынша Инклюзивті білім беру жағдайында жалпы білім беретін мектептерде ерекше білім беру қажеттіліктері бар (жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар) білім алушыларға арналған» деп жазылады. Оқылмаған пәндер бойынша «оқылмаған» деген сөз жазылады.

2. Өзінің негізгі өмірлік қажеттіліктерін өз бетінше қанағаттандыру мүмкіндігінен, өзін-өзі қамтамасыздандыру және (немесе) өздігінен жүріп-тұруы мүмкіндігінен ішінара немесе толық айрылуы себепті бөгде адамның көмегі мен күтіміне мұқтаж мүгедек-балаға аумақтық әлеуметтік қызмет көрсету үйде және қарттар мен мүмкіндігі шектеулі адамдарға аумақтық әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарының әлеуметтік көмек көрсету бөлімшелерінде халықты әлеуметтік қорғау саласында арнайы әлеуметтік қызмет көрсету стандарттарына сәйкес жүзеге асырылады.

3. Денсаулық жағдайы бойынша өзге адамның үнемі күтімі мен медициналық қызмет көрсетуіне мұқтаж мүгедек балаларға мүгедек балаларға арналған интернат-үйлерінде арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсетіледі және онда және оларға тіршілік ету жағдайларын туғызу, күтімен қамтамасыз ету, медициналық қызметтер көрсету, оңалту, әлеуметтік-еңбекпен бейімдеу, демалыспен бос уақыттарын ұйымдастыру үшін жағдай жасалған.

⁴«Білім туралы мемлекеттік үлгідегі құжаттардың түрлері мен нысандарын және оларды беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 28 қаңтардағы № 39 бұйрығына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 16 мамырдағы № 210 бұйрығы

18 ЖАСҚА ЖЕТУ КЕЗЕҢІ

Мамандық таңдау мен алу және одан әрі жұмысқа орналасу кезінде болатын қиындықтар

Психологтың ұсыныстары:

Жасөспірім кезеңінде алдағы өмірлерін қалыптастыру мәселелері, сонымен қатар мамандық алу туралы сұрақтар мазалай бастайды. Бұл кезең өте ауыр, себебі бұл баланың жеке мүмкіндіктері мен мүдделеріне сай келетін мамандықты таңдау кезеңі. Ерекше қажеттіліктері бар адамдар арасында да алдын мақсат қоя білетін, табысты мансап құра білген адамдар жиі кездеседі. Олардың көпшілігі тек өзінің жеке қасиеттеріне ғана емес, сондай-ақ басымдықты дұрыс қойып, есіркеуге, өзін-өзін кінәләуға жол бермей, баласы үшін көптеген есіктердің жабылып қалуынан үнемі қорғап отырған ата-аналарының алдында да борыштар. Егер баланың денсаулығы бойынша мүмкіндігі болса, сіз баланың кәсіби тұрғыда жетістікке жету маңыздылығын толық түсінуіңіз керек. Тек осы жағдайда ғана сіз өз балаңызға дұрыс таңдау жасауға және оны жүзеге асыру мен оның кәсіби өсуінде қолдау көрсете аласыз.

- Мектепке дейінгі жастан бастап өз балаңызды еңбек етуге деген оң көзқараста болуға, сүйіспеншілікке үйретіңіз. Ол үшін баланың күнделікті өзі орындай алатын үй міндеттері болуы керек. Балада қоғамға қатысты масылдық ұстанымы қалыптаспауы тиіс.

- Балаңызды есіркемеңіз, өзін кінәлі сезінуге жол бермеңіз және балаңызды барлық істе қорғаштай бермеңіз, ол оның алдында көптеген мүмкіндіктер есігінің жабылуына алып келуі мүмкін.

- Арнайы ойындар арқылы болашақта баланың кәсіпті дұрыс таңдауы үшін қажетті мамандықтармен таныстырыңыз. Балаға әр мамандықтың артықшылықтары мен кемшіліктері туралы айтып беріңіз.

- Баланың мүмкіндіктеріне сай келетін кәсіби таңдау қалыптастыру өте маңызды. Сондықтан, баланы толыққанды дамыған және өзін-өзі дұрыс бағалай алатындай тұлға етіп тәрбиелеңіз.

- Мамандықты таңдау кезінде міндетті түрде баланың мүдделерін, мүмкіндіктері мен таңдаған мамандығына байланысты қиындықтарын ескеріңіз.

Әлеуметтік қызметкердің ұсыныстары:

- Ерекше қажеттіліктері бар баланың болашақ мамандықты таңдауында қолайлы жағдайды анықтау үшін оның денсаулығына мұқият талдау жасаңыз. Таңдаған мамандығына байланысты міндетті түрде дәрігерден қосымша кеңес алыңыз, ол барлық көрсетімдер мен қарсы көрсетімдерді анықтауы қажет. Мысалы, орталық жүйке жүйесімен қиыншылықтары бар балаларға психоэмоционалдық шиеленіс байқалатын жерде жұмыс істеуге болмайды; көру кемістігі бар балалар үшін айтарлықтай физикалық жүктемелермен, тозаңдатылған үй-жайларында жұмыс істеуге тиым салынған; ал аутизмі бар балалар үшін міндетті түрде әлеуметтік қарым-қатынас болатын жерде қызмет ету ұсынылған.

- Баланың физикалық, психикалық және эмоциялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін кәсіптердің тізімін жасаңыз. Сіздің тұру аймағыңызда сол мамандық бойынша білім алуға болатын мекемелерді таңдап, оларға талдау жасаңыз.

Заңгердің ұсыныстары:

1. Мемлекет Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен мүгедектер, бала кезінен бері мүгедек балалардың білім алуы барысындағы шығындарды толық немесе ішінара өз мойнына алады.

2. Мемлекеттік тапсырыс немесе грант бойынша кәсіптік оқу бағдарламаларын іске асыратын техникалық, орта білімнен кейінгі және жоғары білім беру мекемелерінде білім алушы мүгедектерге Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жеңілдіктер беріледі.

3. Бірінші және екінші топтағы мүгедектер мен мүгедек балалар үшін техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі және жоғары білім алу барысында Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын мөлшерде үлестеме көзделген.

4. Мемлекеттік білім беру гранттарын бюджеттік қаржыландыру арқылы тегін мемлекеттік білім алуға арналған конкурсқа қатысқан кезде көрсеткіштері бірдей болған жағдайда медициналық қорытындыға сәйкес тиісті білім беру ұйымдарында оқуына болатын бірінші және екінші топтардағы мүгедектердің, бала кезінен мүгедектердің, мүгедек балалардың басым құқығы бар

5. Мүгедектікті ресімдеу және ұзарту кезінде жеке оңалту жоспарын барынша әзірлеу қажет. Жеке оңалту бағдарламасы ағзаның бұзылған функцияларын қалпына келтіруге және орнын толтыруға бағытталған медициналық, әлеуметтік, кәсіптік оңалту шараларын қамтитын кешеннен тұрады.

Мүгедектерді медициналық оңалту мыналарды қамтиды:

1) қалпына келтіру терапиясы (дәрі-дәрмектік, физикалық, шипажайлық және организмнің бұзылған функцияларын қалпына келтіруге бағытталған емдеудің басқа да әдістері);

2) реконструктивтік хирургия;

3) протездік-ортопедиялық көмек.

Шипажайлық емдеу халықты әлеуметтік қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен мүгедектер мен мүгедек балаларға жеке оңалту бағдарламасына сәйкес көрсетіледі.

Мүгедектерді әлеуметтік оңалтуға кіретіндер:

1) мүгедектерді жеке гигиена, өзіне-өзі қызмет көрсету, жүріп-тұру, қарым-қатынас жасаудың негізгі әлеуметтік дағдыларына үйрету;

2) мүгедектерді арнаулы көмекші техникалық жүріп-тұру құралдарымен қамтамасыз ету;

3) бөгде адамның күтіміне және жәрдеміне мұқтаж мүгедектерге, оның ішінде мүгедек балаларға үйде арнаулы әлеуметтік қызмет көрсету;

4) жүріп-тұруы қиын бірінші топтағы мүгедектерге жеке көмекшінің әлеуметтік қызметтерін ұсыну.

Мүгедектер тізім бойынша оңалтудың жеке бағдарламасына сәйкес протездік-ортопедиялық көмекпен, техникалық көмекші және арнаулы жүріп-тұру құралдарымен қамтамасыз етіледі.

6. Бала 18 жасқа толған кезде жеке тұлғаның әрекет қабілеттілігін сақтауға ықпал ету. Медициналық-әлеуметтік сараптама бойынша адамды сот арқылы әрекетке қабілетсіз деп тану заңсыз болып табылады. Баланы іс-әрекетке қабілетсіз деп тану және оған қамқоршылықты шекті жағдайларда ғана (реанимацияда болу, тұлғаның қозғала алмауы) ресімдеу қажет.

7. Психикалық және ақыл-ой кемістігі бар балаларға қамқоршылық ресімдеуге баланың әрекет қабілеттілігін сақтай отырып, мүмкіндік беріледі.

ПРАВА РЕБЕНКА С ФИЗИЧЕСКИМИ И МЕНТАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

ЗЕЙНЕТКЕРЛІК ТУРАЛЫ ЗАҢНАМАДАҒЫ ҚҰҚЫҚТАР

Жасы келіп зейнеткерлікке шыққандағы
еңбек өтілін санаған кезде есепке алынатындар:

- 1 топтағы мүгедекке қараған уақыты;
- 2 топтағы **жалғызбасты** мүгедекке;
- жасына байланысты зейнеткерлікке шыққан **басқа**
- адамның көмегіне **мұқтаж** адамдар;
- **80-жасқа** жеткен қарттарды күткен уақыты;

- **16 жасқа** дейін мүгедек-балаға қараған уақыт;

- жұмыс істемейтін ананың жас балаларына қараған уақыты, бірақ **әрбір бала 3 жасқа жеткенше**, барлығы 12 жылға дейін.

(13 бап. Жасы бойынша зейнетақы шағудағы жалпы еңбек өтілін санау)

АЛИМЕНТ АЛУҒА ҚҰҚЫҒЫ

Сот көмелетке толмаған балаларға олардың ата-аналарынан алиментті ай сайын мынадай мөлшерде: бір балаға - ата-анасы табысының жөне (немесе) өзге де кірісінің - төрттен бірін; екі балаға - үштен бірін; үш және одан да көп балаға - тең жартысын өндіріп алады.

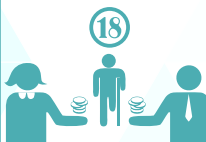
Алимент төлеуге қажетті қаражаты бар бұрынғы жұбайынан алимент төлеуді сот тәртібімен талап етуге:
2) ортақ мүгедек баланы он сегіз жасқа толғанға дейін бағып-күтуді жүзеге асырып отырған, сондай-ақ он сегіз жасқа толған соң ортақ мүгедек балаға I-II топтағы мүгедектік белгіленген жағдайда көмекке мұқтаж бұрынғы жұбайының.

Еңбекке жарамды ата-аналар өздерінің көмекке мұқтаж, еңбекке жарамсыз көмелетке толған балаларын күтіп-бағуға міндетті. Алимент мөлшерін сот алимент төлеу кезіндегі қолданылып жүрген айлық есептік көрсеткіштің еселенген қатынасында, тараптардың материалдық және отбасылық жағдайлары мен басқа да назар аударарлық мүдделерін негізге ала отырып, айқындайды.

Еңбекке жарамды ата-аналар өздерінің көмекке мұқтаж, еңбекке жарамсыз көмелетке толған балаларын күтіп-бағуға міндетті. Алимент мөлшерін сот алимент төлеу кезіндегі қолданылып жүрген айлық есептік көрсеткіштің еселенген қатынасында, тараптардың материалдық және отбасылық жағдайлары мен басқа да назар аударарлық мүдделерін негізге ала отырып, айқындайды.

I-II топтағы мүгедектік

136-бап. Көмелетке толмаған балалары асырап-бағуға сот тәртібімен өндіріп алынатын алименттің мөлшері

146-бап. Бұрынғы жұбайдың неке (ерлі-зайыптылық) бұзылғаннан кейін алимент алуға құқығы

143-бап. Еңбекке жарамсыз көмелетке толған балалардың алимент алуға құқығы

144-бап. Ата-аналардың балалары күтіп-бағуға арналған қосымша шығыстарға қатысуы

Еңбек шартын жасасу кезі мүмкіндіктер теңдігінің кепілдіктері

Осы Кодексте көзделген жағдайларды қоспағанда, мүгедектік еңбек шартын жасасу құқығын шектемейді.

(25 бап)

Түнгі уақыттағы жұмыс

Сағат 22-ден 6-ға дейінгі уақыт түнгі уақыт болып есептеледі.

Иссапарларға жіберілетін жұмыскерлер үшін кепілдіктер мен өтемақы төлемдері

✓ 3 жасқа дейінгі балалары бар жұмыскерлер

✓ егер медициналық қорытынды негізінде мүгедек балалар не отбасының науқас мүшелері тұрақты күтімді жүзеге асыруға мұқтаж болса, отбасының науқас мүшелерін күтуді жүзеге асыратын не мүгедек балаларды тәрбиелеп отырған жұмыскерлер іссапарға барудан бас тартуға құқылы.

(127 бап)

✓ 7 жасқа дейінгі балалары бар әйелдерді және 7 жасқа дейінгі балаларды анасыз тәрбиелеп отырған басқа да адамдарды;

✓ 16 жасқа дейінгі мүгедек балаларды тәрбиелеп отырған жұмыскерлерді жазбаша келісімінсіз түнгі уақыттағы жұмысқа тартуға құқылы емес.

(76 бап)

Еңбек шартын жұмы берушінің бастамасы бойынша бұзу мүмкіндігін шектеу

Жұмыс берушіге 14 жасқа дейінгі баланы (18 жасқа дейінгі мүгедек баланы) тәрбиелеп отырған жалғызілікті аналармен, аталған балалар санатын анасыз тәрбиелеп отырған өзге де адамдармен осы

✓ жұмыскерлер саны немесе штаты қысқартылған;

✓ жұмыс берушінің экономикалық жай- күйінің нашарлауына әкеп соққан өндіріс, орындалатын жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер көлемі төмендеген;

жұмыс берушінің бастамасымен еңбек шартын бұзуға жол берілмейді.

(54 бап)

МҮГЕДЕКТИКТИ ҚАЛАЙ РӘСІМДЕУ КЕРЕК? МҮГЕДЕКТИКТИҢ ДӘРІЖЕСІН РӘСІМДЕУ ҮШІН ҚАЖЕТ ШАРТТАР:

Ауру бойынша стационарға жолдайтын салалық маманға немесе учаскелік дәрігерге көріну.

2

Стационар дәрігері сырқатнамадан үзінді көшірмеде сипаттама жазады.

1

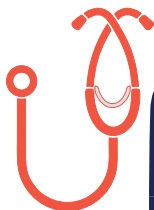
Учаскелік дәрігердің/ салалық маманның берген бланкісімен тексеру өтеді

4

3

Үзінді көшірмені алып, емделуші учаскелік дәрігерге немесе салалық маманға барадылисту

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ

Егер емделуші өз еркімен жүре алмаса, онда тексеру үйде жүргізілуі керек.

5

Дәрігердің жолдамасымен және қорытындысымен емделуші мүгедектіктің дәрежесін анықтайтын медициналық – өлеуметтік сараптамадан (МӘС) өтеді.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ

Егер емделушінің жағдайы ауыр болса, ол өз еркімен жүре алмаса, онда МӘС дәрігерлері үйге келулері керек.

МҮГЕДЕКТІК ТОПТАРЫ

Кемтар бала (балалар) - белгіленген тәртіппен расталған, туа біткен, тұқым қуалаған, жүре пайда болған аурулардан немесе жарақаттардың салдарынан тіршілік етуі шектелген, дене және (немесе) психикалық кемістігі бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар).

16 жасқа дейін мүгедектік тобы бөлінбейді. Құжаттарда 16 жасқа дейінгі мүгедек балалар - мүгедек балалар көрсетіледі.

МҮГЕДЕК БАЛАРАДЫҢ ЖЕҢІЛДІКТЕРІ МЕН ҚҰҚЫҚТАРЫ

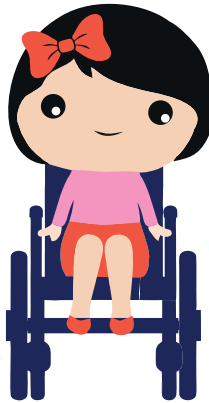

психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың қорытындысына сәйкес арнаулы білім беру ұйымдарында немесе мемлекеттік жалпы білім беретін оқу орындарында тегін мектепалды және жалпы орта білім алуға;

мемлекеттік оқу орындарында мемлекеттік білім беру бағдарламалары шегінде конкурстық негізде тегін техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары білім алуға;

Бюджеттен қаржыландыру арқылы мемлекеттік тегін білім алу, білім беру гранттарын алу конкурсына қатысқан кезде көрсеткіштері басқалармен бірдей болған жағдайда, медициналық-әлеуметтік сараптау бөлімдерінің қорытындысына сәйкес тиісті білім беру ұйымдарында білім алуына болатын I және II топтағы мүгедектер, бала кезінен мүгедектер басым құқыққа ие болады.

оқу бітіргеннен кейін алған біліміне және (немесе) кәсіби даярлығына сәйкес Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен жұмысқа орналасуға құқығы бар.

әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдауды кепілдікті түрде тегін алуға;

мемлекеттік медициналық ұйымдарда, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларда немесе медициналық-әлеуметтік сараптама бөлімдерінде Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен тегін тексерілуге және тегін медициналық көмек алуға;

дене немесе психикалық кемістіктері байқалған сәттен бастап, оның көріну дәрежесі не қарамастан, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация қорытындысына сәйкес тегін медициналық-психологиялық-педагогикалық түзеуге;

медициналық айғақтамалары бойынша Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен протез- ортопедия бұйымдарымен және аяқ киіммен, арнайы қарпі бар баспа күшейткіш аппаратурамен және сигнал бергіш құралдармен, компенсаторлық техникалық құралдармен тегін қамтамасыз етілуге;

*психолого-медико-педагогических консультаций
Ст. 15 Закона РК «О социальной и медико-педагогической
коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»

